

Բ Ի Ի Ր Ա Կ Ն

ԱՌ ԱՅՈՒՆ ԵՐ ՀԱՏԱՐԱԿՈՒԹ ԵՒ ԱՄԷՆ ՀԻՆԳՇՈՒԹԻ

ԳԱՍՏՈՒԹՅԱՆ ԵՐ ԵՐՈՍՏՈՒՆ

Գաւառներ ու Պոլսի տարեկան	50	Վրոտ
» » վնասմանայ	30	»
» » Երասխայ	15	»
Օտար նիւթներ	12	Տրուեմ

Հ Ա Ս Յ

Կէր Պոլսի, Պանկի, գնորու, Գագապեհե խոնկի
ԳՆՈՒՆ 16

« ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՀԱՅԻ ՆՆԴԻՐ »

Ս յ նիւթին վրայ քանի մը անգամ գրուեցաւ «Իւրակնի» մէջ ու զանազան կարծիքներ յայտնուեցան մեր աշխատակիցներու կողմէ:

Ոմանք սա կարծիքը կը պաշտպանէին թէ ինչպէս կհանքի ամէն սրբյաններ աւ միճակելիք յարարելով իրան, և, գրականութիւնն ալ վամանակին ու միջավայրին համեմատ ներգործութիւն կը կրէ գրագէտին նիւթական (դրամական) միջոցներէն և հետեւապէս ապրելու պայմաններէն վարկածը կամիրտիւր սա բանաձևին մէջ: «Ըստ աշխատելու է հետեւարար լաւ ու շահեկան գործեր արտադրելու համար մտքի աշխատաստորը (մասնաւորապէս գրական ճաշիկն հետեւողները) պէտք է որ կհանքի յաջողակ պայմաններու մէջ գտնուի՝ անէլ ուտէ խմէ, բարեկեցիկ վիճակ ունենայ, գրամական գիւրութիւններ վայելէ, և ինչպէս:

Ինքնին կը հասկցուէր, գաղաբաբը

առաջ նեղողները բաւ էին ու գեր թէ բարեկեցութիւն կհամ համեմատ տակն հունդիստ ու դիւրակեցութիւն միակ ու բացարձակ պայմաններ կրական վաստակաւ որոնելու ադ դիւնաւ որոթեան, ու ալ բանկ կուղէր անշուշտ թէ ամէն գրագէտ պէտք է պերճանքով ու ճոխութեամբ յարմանայ լաւ ծառայելու համար իր կոչման և իր գործերուն դրոշմ մը ապրու խոնկալ կատարելութեան:

Մեր համակրելի աշխատակից Պր. Որբերտան այն նիւթին վրայ գրած է հակիրճ տեսութիւն մը զոր այսօր միայն կարող կըլլանք հրատարակել թայց այս կարգի ինդիւններ հինցող իրենց այժմեա թիւեր կորսնցընող սեւ սակէն չեն, և հաճելի է մեզի վերադառնալ նիւթի մը որ կը շահադրու գրուէ մեր ամէն կարգի ընթերցողներն ըլլան թէ գրագէտ հեղինակ ուսուցիչ, արուեստագէտ, մտքի ու սրտի մշակ, թէ արհեստաւոր, արուեստրական, ուսանող ու սոսկական, քանի որ այս ամէն ասպարէզներն ալ կախում ունին կհանքի պայմաններէ

ու ամէն դատակարգ, աշխարհի ծագումէն ի վեր, ունի հացի գոնդակ ու մշտնջենաւոր խնդիրը, կեանքի կռիւն՝ առանց որու մարդկութիւնը պիտի ունենար անասնական չգիտեմ ինչ մը և որուն անգտանելի լուծումը շատ պիտի իջնել տար մարդուս՝ իր հետեւած քաղաքակրթութեան մակարդակէն:

Ահաւաստիկ Պր. Որբերեանի գրածը:

Գրականութիւնն իր աստիկ խառնովը, եթէ հասկնանք, հոյս ինքնէն կրնայ ազդելիլ Բայց որ ճուղը: Իրաւ եթէ երբ ժողովուրդը թերթ մը չի կարդար, խումբագիրներն անօթի կը մնան, ու չեն կրնար արտադրել:

Բայց կարծեմ խմբագիրը գրականութեան միակ ներկայացուցիչը չէ: Իմ ճանչցած օտար գրողներու մէջ շատեր կան, որ իրենց կեանքը՝ գրելու համար սպառած են: Գրքերը կը շնչարարալուզները քիչ են, բայց մեծերը միշտ գոթադէները եղած են: Քաղաք իր ֆրանս. պայքարը գրեց՝ աւելի վիճակի մէջ: Առ մեծերուն մեծը Նեյիսպիր իր կեանքը շարժարանքով, թատրոնին դուռն անցուց շատ անգամ, ու սպրտած ատեն անհունապէս գոթալուց այդ մարդը մահէն վերջ անմահացաւ: Գրագէտ մը իր ժամանակին համար չէ՛ որ կը գրէ ու կ'ապրի միայն: Աւելորդ Այտ իր համարի գերագոյն ատիճանին, երբ վերջ հեղեղի պէս կը վազէր, գաճաճն ա՛լ սիրտ: Գրամին ծանրութիւնը վրցուց գրագէտ-վիպասանը: Վերջին տարիներուն երբ ամէն բան ծախելէն վերջ 120,000 լիւրս պարտքի տակ ինկաւ, գրիչը նորէն իր հին սղջքը տառաւ, ու Վարովստին, իվանօքին՝ հեղինակը ուրիշ հոյակապ գործեր արտագրեց: Ճշմարիտ գրողը հացի խնդիրին տակ բնաւ չ'ընկճիր: Այդ համարումը միամիտ ու անբնաստ է թէ գրողը գրամով կը քաջալերուի միայն: Ճշմարիտ գրողը գէտը նոյն իսկ անտարբեր ու խրոխտ գիրք մը կը բռնէ ժամանակի անկումին:

որուն հանդէպ: Անհոգ շ'ըներ քաջալերութեան զգայութիւնը, կամ նոյն իսկ նախատինքն ու արհամարհանքը, զոր գինքը չհասկըցող սերունդը կը թքնէ իր ճակատին: Ազագային կը նայի, և այդ ապագան շատ անգամ մահէն վերջը կը հասնի:

Իզիր Բ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԱՇՈՒՂՆԵՐ

Ո Ւ

ժՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՅ ԵՐԳԻՉՆԵՐ

(Շար. ԵՐԻՐԱԿԱՆԻ 30 Թուէն)

41. ԵԱՂՈՒՊ ՕՂՆԻ. Ա.— Հայ-Աշուղ մը, Աղբքսանդրապոլի բնիկ Գըշազ գեղէն, որուն իսկական անունն էր Կարապետ: Իր ծննդեան թուականը ծանօթ չէ մեզի: Եւզուպ օղլի կարապետ Աշուղութեան արհեստին մէջ կարող մէկն էր, ու ջութակ կը գործածէր:

Իր մէկ ընկերին հետ որ այն ալ Եւզուպ օղլու կը կոչուէր ու Աշուղ էր, սիրով ու բարեկամութեամբ կապուած էին ինչպէս, և միշտ ալ միասին կը պատէին: 1847 թուականին էր, կըսուի, Ասորախան՝ շարթ մը յառաջ իր ընկերը կը վախճանի, և շարթ մը վերջն ալ ինքն:

42. ԵԱՂՈՒՊ ՕՂՆԻ. Բ.— Հայ-Աշուղ մը, որուն ինկական անունն է Մկրտիչ, բնիկ Տփլիսեցի, սիրական ընկեր վերը յիշուած Եւզուպ օղլի կարապետի: Ասոր ալ ծննդեան թուականը ծանօթ չէ մեզի, բայց ինչպէս ըսինք, վախճանած է Ասորախան 1847 թուականին նոյնին հետ, գրեթէ մէկ շարթուան մէջ: Երգի նմոյշ մը կը զննեք այս տեղ, բայց չենք կրնար որոշ ըսել թէ այն երգն ասոր երգածն է, եթէ ոչ առաջինին:

ինչ մարդ մարդի բարի կ'ուզի,
Աստուած կը սայ բարի՝ եղբայր.
Բարի ուզող բարի կ'առնի,
Զի հանդիպիր չտրի, եղբայր:

Մարդ պէտք է իրան ձանաչի,
Հէնց բան բանի չի ամաչի.
Ստեղծողը սրտով կանչի,
Նա չի դպչիլ քարի, եղբայր:

Ի՞նչ ասացի, ի՞նչ իմացար,
Բարեկամ ինձէն հեռացար,
Գո՛ւ որ ինձի վատ կամեցար,
Ես քեզի ի՞նչ արի, եղբայր:

Էս աշխարհս ո՛ւժ է մընալու,
Իս օր կեանք, վաղն ենք գընալու,
Եւրո-դ օչնն մտնալու,
Կառ բարեկամ ճարի, եղբայր:

• •

43. ԵՔԻՄ ՕՂԱՆ. — Հոյ Աշու մը, որ կը
կործուր թէ բնիկ Տփղիսեցի ըլլայ: Իր
խկական անունն, ինչպէ՛ս նաև ծննդեան
ու վայրձանման թուականները ծանօթ
չեն մեզի: ԵՔԻ՛՛՛ օչնն կը նշանակէ որբ
տղայ: Իր երգերէն օրինակ մը կը գնենք
այս տեղ:

Գեղեցկութիւնիդ վրէ՛ն ես հոյն իլամ,
Համեմատող չ'ըլլի աշխարհիս վրէ՛ն.
Էլի՛նիդ խեղճըս թըսած համարիս՝ լլամ,
Ես է՛լ աշու իլամ քս սիրոյդ վրէ՛ն:

Կանաչացած քո՛ւ ես անուշ հոտերով,
Ես ի՛նչպէս դեմտնամ քեզի գովելով,
Մի թողուր աշուս դու ինձի լալով,
Խօսքերս կ'ստեմ հորիւրով հաղարով:

Ի՞նչ արել եմ ես քեզ՝ թողար այդ հալով,
Էլի չեմ գիտնալ շատ անելով,
ԵՔԻ՛՛՛ օչնն կ'առի քիչ անելով,
Բէ՛նն մին ճար ըլլի արա գըթալով:

ՔԱՍԱՆ. — Մայիլ զմայլում: Իլամ ըլլ-
լամ: Էլիս, աշուսէր: Բաղայցի: Ավա-
րայ տարազնած, տրտում: Նամուս

պատիւ: Ֆիրք անկեմսածել: Բեկիլ ը-
գուցէ:

Այս տեղ պարսք կը համարինք մեզի՝
մեր շնորհակալութիւնը յայտնել Ս. Էջ-
միածնայ Գէորգեան ճեմարանէն կայս-
-էնն, ու Կ. Պոլսէն՝ Ար. Շահինեանին:
Առաջինը բնաւ մը համար մեր մէկ կա-
րեւոր սխալն ուղղած էր, որ է՝ Քուս-
կար քեա, և երկրորդը՝ Հոյ-Աշու-դէ մը՝
Սարմատցի Յարութիւնի վրայ տեղեկու-
թիւններ հաղորդած: Մենք կը փոփո-
քէինք որ մեր այս Հոյ-Աշու-դներու և
Հոյ-Երէններու ուսումնասիրութեան մեր
անգիտութեան սպրդած որ և է կարևոր
ու անկարևոր՝ սխալներն ուղղուէին ձե-
ւորհասանքու կողմէ, ու կենսագրա-
կան ծանօթութիւններ ու երգեր աւել-
ցրուին, որպէս զի յառաջիկային, ո՛ր-
քան կարելի է, անթերի գործ մը հրա-
պարակ հանէինք ասանձին հատորով մը:

• •

44. ԵՔԻՄ ՔԵՍԻՐԱՆԱՆ. — Հոյ Տօլարա-
նապետ մը, Հոյ Պատմագէտ մը, ու Հոյ
Երէնն մը, որ թո՛ւն է հոշակաւոր մեծ
Տէր Կոմիտաս Քահանայի: Երեմիա չէլէ-
պի Քլօմիւրճեանի հօրն իսկական անունը
թէ և ծանօթ չէ մեզի, բայց Տէր Մար-
տիրոս անուամբ Քահանայ ձեռնադրուած
է Ս. Նրսեսաղմբի մէջ, 1638 թուականին,
ձեռնադրութեամբ Գրիգոր Պարոն-Տէր
մեծանուն ու մեծագործ Պատրիարքին
Ս. Նրսեսաղմբի:

Երեմիա չէլէպի Քլօմիւրճեան ծնած է
1635 թուականին Կ. Պոլիս: Սեղեր նաև
երկու պարաներ տլ. մէկն իրմէ մեծ ու
միւսն ալ իրմէ փոքր, որոնց երկուքն ալ
Քահանայ եղած են: Փոքր պարտը ար-
դէն յայտնի է՝ Տէր Կոմիտաս բարեխաւատ
Քահանան, որ Կ. Պոլսյ Սուր- Ման-
Շէրին մէջ (Սամթիլոյ Ս. Գէորգ եկեղե-
ցին) կը քահանայագործէր ու վայրձանե-
ցու 1707 Հոկտեմբեր ամսուն 25 ին,
Զարմանալի զուգոր իօլու թիւններ՝ Նրե-
միայի երկու զակերները, փեսան, ինչ-

պէս նաև անհրձակն ալ Քահանայ եղած են :

1649 Թուսկանիոն Երեմիան գետ տարելու չարա տարեկան հասակին մէջն էր իր մեծ չարք մեծ Տէր Կովստան Քահանայի հետ Ս. Երաստաբեմ սխախ գացած է, ուր տարի մը աւելի մնալով 1854ին Չառիէն հոսք վերադարձան Ա. Պալիստ Տէր Կովստան Ս. Կրտսեպէփ մէջ շատ մը երեւելի անձնագրութեանց ճկտ աւանուած է ու բարեկամացած արմատք մէկն էր Գամապրոսի Կուսպիլայ Կիշիք Մաւսեփաֆայ սխախն որ 1656 Թուսկանիոն փոխարքայ եղաւ ու միշտ բարեկամ մնաց Տէր Կովստանին :

Թոխաթեզի Արգար գարին 1567 Կն հաստատած Տպարանէն հրատարակած քանի մը գիրքերէն ետքը ճիշդ 110 տարիներ Ա. Պալլայ մէջ, զ՛է տարբան հարստացած և ո՛չ ու գիրք տպուած էր, միայն 2515պին 1677 Կն Տպարան մը հաստատեց, և երկու տարուան մէջ տը պագրութեամբ լըս ընծայից երկու գիրքեր, 1. Մնացորդացն Յրուս Ըրդւայ, և 2. Տնօրինականք, հետ արար Արգարէն ետքը Կ. Պալլայ մէջ Երկրորդ Տպարան բացողն Եղաւ Երեմիան, թէ ինչպէս Կն ըլլայ, Երկար Կեանք մը ու մեծ գործունէութիւն մը չունեցաւ :

Երեմիայ չէլէպի Բէծմիր քանն իր ժամանակին համեմատ լաւ կրթութիւն աւանած ու սովորած էր նաև օտար լեզուներ, Լատիներէնի մէջ իր սենեցած չըբ տոթեանքը պատմածու Կ. Պալլայ Սպանիայ Ինսպանաան թարգմանութեան պատճառք ըստ այլոց տարիներ և իր այս պատշտօնի մէջ Կն տարագրելը միշտ Լատիներէն - Քուրճու տէ Բուսպենանն :

Երեմիայ Երբ Կատմագէտ, գրած է 1. Ս. Երուսաղէմի վրայ համառօտ պատմութիւն մը, որ տպագրուած է Տնօրինականք անունով Կ. Պալլայ իր հաստատած տպարանին մէջ 1678 Կն, 2. Համառօտ ստորագրութիւն Կ. Պալլայ Նիշուպի, աշխարհի քաղաք ու սուսնաւոր, Սյոն ստորագրութեան գիրքն Իտալերէն ալ գրած է, Կըսուել, որուն մէջ Նեղուցի

երեւելի գեղերուն այժմոյ անուններուն հետ նաև գրած է եղեր շին անուններն ալ, 3. Պատմութիւն մ'իր ժամանակի անցքերուն վերաբերեալ Լայիբը. Ի պահք կը բռնեն, և իրենց քահանաներն թլիստեղուսն համար քասասունք պահել կուտան: Այս վերջին գրութիւնը կարծեմ ձեռագիր մնացած է, որուն մէջ օրինակը տեսած եմ 1885 Կն Յոսպի Գերմանիայ հիւպատոս ծերագրի պարոն Սիմոն Մուրատեանի քով, որ այժմ հանգուցեալ է, և իր պաշտօնի կը շարունակէ իր պատուական աղբորդը զին :

Երեմիան իրբու երբիչ գրած է հանրապանք արդէր ու երգեր, զորոյ աշխարհի լեզուու, երբեմն նաև թուրքերէնով խառն որակց մէջէն Ա. Աստուածածնայ վրայ գրած մէկ տալն, որուն Տաղարանի մը մէջ պատահած ենք, յառաջ կը բերենք այս տեղ ճիշդ բնագրին համեմատ :

Երեմիայ չէլէպի Բէծմիր քանն վախճանաւ 1695 Թուսկանիոն Կրթ վախճանաւ մէջ ետքը աւանդութեանք Կըսուել, գրուած են շատ մը գրութիւններ, այլ եւ այլ իրերու վրայ գրուած, որոնց այժմ ուր կը գտնուին ու պահուած են կը մնան մեզի անձանօթ :

Յայտնուած մէկ քանի գրութիւններու մասին ի վերջոյ Ա. Աստուածածնայ Երանեպ կըստ տարբ տարիներէ պարբան Սուհի կըստ վերահրէր տը բեանց Գրիչին մերայ տուն և տեղի բնակուող մասն քանն ու բաց թուսն Թեան Թեմիս արգրք տնտեսու անսու մ Երբ իրայ մեզի սը շարձ գործելով Բարանին բանն որ էր ճոց ճոց յապաղմն նուր խոխ հէմ նուրտան տողմու օլ իրայ բըս արքայ իմ ան ի կոկան Եւ նա հանցեանք աննուլ վարմի ի քէն նի ճէպրայիլն աննոր անգր միւ ճոց է Եւ Եկեալ հրեւտակն տար զպետքս արքային Սահլա միւ ճոց շաղ օլ զըզար բուրան, Թընչ ինչ անննադոր նուր և հոգի զուր Դու լէիլ ու լլէան նստուելի ան զմնն — անսու ի տաղաք, անգր մը :

ՈՅ ՄԻՈՒՅՆ ՀԱՅԻՒՒ ԵՅՅՅԷ ՄԱՐԴ՝

Այո աւետարանական վճիռը կարգաւով՝
Ֆրանսացի մը ըսաւ .

- Այո պէտք է նախ գինի ու միս :
Բժիշկ մը կարգաւով ըսաւ ,
- Պէտք է նաեւ մաքուր օդ ու արեւ :
Ռուս մը կարգաւով ըսաւ ,
- Պէտք է նաեւ վտակա ու մուշտակ մը :
Չէրքէզ մը կարգաւով՝ ըսաւ ,
- Պէտք է նաեւ նժոյգ մը :
Հրեայ մը կարգաւով՝ ըսաւ .
- Պէտք է նաեւ դգաւ մը լըւրիս :
Իտալացի մը՝
- Պէտք է քիչ մ'ալ մաքարոնի :
Քուրդ մը՝
- Պէտք է քիչ մ'ալ սոխ ու սուխի :
Յոյն մը՝
- Պէտք է նաեւ մէկ երկու հատ սարտէլս :
Աւստրիացի մը՝
- Պէտք է նաեւ դաւաթ մը գործընդո՛ր :
Անգղիացի մը՝
- Պէտք է նաեւ մեծկակ պատառ մը
պիւֆիթէկ ,
Գինեմոլ մը կարգաւով՝ ըսաւ .
- Պէտք է նաեւ գաւաթ մը Դէ-շ :
Հայր պիսքոթ մը (Դէր-տէ)
- Պէտք է նաեւ գաւաթ մը խահլէ :
Հնդիկ մը՝
- Պէտք է նաեւ գաւաթ մը թէյ :
Զարդասէր օրորդ մը՝
- Պէտք է նաեւ կանգուն մը ժանեակ :
Պչրուհի մը կարգաւով ըսաւ .
- Պէտք է նաեւ հաճոյակատար համա-
նի մը :
Խմբագիր մը
- Պէտք է նաեւ յօդուածի մը նիւթ :
Լրագրորակ մը
- Պէտք է նաեւ քանի մը ընթերցող :
Ալպանիացի մը
- Պէտք է նաեւ դըուիս մը փրասա :
Կետարացի մը
- Պէտք է նաեւ կոմ մը սպուրստ :

ԱՐՄԱՇԱԿԱՆ ՏՊԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՍ

(Շար «Բիւրակն»ի 33 քուէն)

Դպրիվանուց ու Որբանոցին Օսմ. ուսուցիչն ալ Ատարազացի մընէր, բարեկիրթ երիտասարդ Ստեփան էֆ. Թապաքեան, Վանահայր Գուրեմն՝ ինը ամսուան մէջ բաւական յառաջդիմութիւն ըրած էր Օսմաներէնի մէջ յիշեալ հմուտ տաճկաբանին դիւրուտոյց ոճովը :

Փառաքեցայ վանքին Օսմ. ուսուցչին կարծիքն առնել մեր հրապարակի վրայ ծանօթ Օսմ. լեզուի դասատուներու մասին : Եւ ահա հետեւեալ կոկիկ դիտողութիւնները լսեցի .

«Ա. Յանձին Ստեփան էֆ. Կուրաիկեանի, կը ճանչնամ մեծահմուտ ուսուցիչ մը Թուրք, Պարս. ու Արար. լեզուերու, որ Օսմանեան զրականութեան անցեալին ակախողի գոհարները հանդէս բերաւ, որով մեծ գրգիռ մ'եղաւ Թուրք զպրութեան պատմութեան հետեւելու :

Բ. Յանձին Պետրոս էֆ. Կարապետեանի (Չէքի էֆ.) կը ճանչնամ տաղանդաւոր ուսուցիչ մը, որ կրցած է էրթօղըուի զաւկներու լեզուն՝ ըստ ամենայնի հեշտին ընծայել, իր գնահատելի աշխատասիրութեանց շնորհիւ :

Գ. Յանձին Միհրան էֆ. Արիկեանի կը ճանչնամ մեծանուն ուսուցիչ մը Օսմաներէնի, որ առաջինը հանդիսացաւ Թուրք ընթացիկ լեզուն Փոքր-Ասիոյ ամէն հայաշատ գաւառներու, գաւառակներու մէջ ծաղիկեցընող : Դարավերջիկ քննադատութիւններ (ըստ իս) չեն կրնար նսեմացնել իր իրական արժանիքը :

Դ. Իսկ յանձին Ռեթէոս (Ռեթիկ Հօճա) Սէհի — եթէ չեմ սխալած — էֆէնտիլի բոլոր Օսմ. ուսուցիչներու (չատերուս) մեծ վարպետը, ու մ'կ խօսքով դժուարահաճ Արամազդը : Եւ ուրիշներ իրենց կարգին պիտի շարէր, երբ արդէն ես գիշեր բարին կոխելու վրայ էի :

Յիշնք կարգաւ վանքին բրածոները :

1. — Երաժշտապետ Պապա-Համբարձում էֆ. Չէրճեան, որ Եարականն ու ժամադիրքը ձայնագրած է վերջերս, որոնց բնագիրները կ'սպասեն բարերարի մը, որ մը լոյս տեսնելու համար :

Խաչվերացի արարողութեան առթիւ տեսայ ձայնագրեալ տետրակ մը, որուն վրայ գրուած էր՝

«Կանոն՝ Խաչվերաց առնելոյ որպէս կատարի ի սուրբ ուխտն Արմաշու, գրեալ հրամանաւ Տ. Մաղաքիա եպիսկոպոսի Օրմանեան Փ. վանահօր եւ Վերատեսչի Դպրեվանոց :

Համբարձումայ Չէրճեան երաժշտապետէ յամին 1895, ՌՅԽԻ. 53 տարուան ազգին մէկ աշխատաւորը՝ Պապա Համբարձում, այժմ Դ-է-Կ-ը եղած է 50 զրշ. ամսականով, եւ իր մտաւորական թոռնէրը կ'օրհնէ Արմաշու վանքի մէկ խցիկին մէջ :

Ատարազարցի մըն է Չարխափանի համբուաւոր լուսարարը, աղբար-Մինասը, զուն ըսէ լուսարար-Մինասը, ու ըլլը կ'ըսէ՝ Աղջիկ-Մինասը, իսկ ես կ'ըսեմ, Յովակիմ-Աննա մեր Մինասը, ծնեալ 1844 Հոկտ. 24 ին, եւ կը ծառայէ անխափան 1861 էն ի վեր Չարխափանին, մեծ պահքի մէջ չարունակ ծով պահելով, կրներու համար յատուկ քարոզներ պատրաստելով, հիւանդներու բժշկութեան համար՝ ամէն կերպ հնարքներ ուսումնասիրելով :

Կը պատմուի թէ անգամ մը ուխտաւորուհի մը զայն իր սեռէն նկատելով, իրեն գաղտնիքները յայտնած է : Ապա յանդիմանուելով ներողութիւն խնդրած :

Լուսարար-Մինաս՝ իր բազմամեայ բարւոք պաշտօնավարութիւնը զնահատուած է ժամանակակից վանահայրներէն ու պատրիարքներէն, որուն համար՝ առանձնաշնորհուած է համարձակ կրել զնշանն տէրունական զեղազարդ, ի միսիթարութիւն վտայեալ սրտին եւ ի սրտակ զապամեայ հաւատարիմ ծառայութեան տա-

ճարին, Չարխափան Ս. Աստուածածնի Դպրեվանոց Արմաշու :

Դօրեվանոց սաները հանդերձեալ են յառաջիկայ տարի իր Յորելեանը տօնելու հանդիսապէս : Իսկ տիրացու Մինաս՝ ինքը շատ փափաք կը տածէ յառաջիկայ Ս. Զատիկ տօնին Ս. Երուսաղէմ ուխտագնացութիւն մը կատարելու, եւ տնօրինական Ս. տեղեացը օրհնութիւնները վայելելու :

Ոչ նուազ բրածոներէն էր վանքին 40 տարուան խոհարարապետ Ստեփան աղբարը որ տնտեսական տաղնապի ժամանակ հրաժարելով յաջորդած է իր աշակերտը՝ Արմաշցի Մեսրոպ, որ երբեմն խոհարարի օգնական էր. տարեկան համեստուկ դումարով մը վանքին խոհարարութիւնը ստանձնած է :

Նոյնպէս վանքին բրածոներէն են, դռնապան-Զաքարը, երբեմն մառանապետ, գրեթէ 40 տարուան վաստակաւոր մը : Դարուծի Պետրոս Տէր-Յովհաննէսեանը, 35 տարուան աշխատաւոր մը : Արճարար-Արշակ-աղբորը տեղ ուրիշը յաջորդած է : Հապա ո՛ւր թողունք, այն համբուաւոր՝ «Անվարտի հրեշտակ, բոպիկ սատանայ՝ ճոտճոտեան Յովհաննէս տիտղոսաւոր գործակատար Դպրեվանոց յԱտարազար» յորջորջուած վանքին հին աշխատաւորը :

Ա. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Կ Ե Ն Ն Ք Ը

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԿԵՆՍԱԲԱՆՈՒԹԻԻՆ

[Շար. Բխակեանի 33 բուեք]

«Այսօր բոլոր կենդանաբանները, գիտունները համակարծիք են իրարմէ տարբեր կենդանային ու բուսային շատ մը

տեսնայիր թէ ինչպէս տէրերը դողային. այսօր ալ քիչ մը արթուն էղէք էնի կինէ կ'երթայ ու կուգայ, ըսր չի ցամքեցնիր ըմբն հիշ մի վախէք բան մ'ալ չ'իննայ էնիր մեր Ասուածածինին զօրութիւնօքը՝ կ'ըսէ ու քիչ մը մոխիր պատառ մըն ալ հաց տալով կ'ապսպրէ որ բարձին տակ գնեն ու ինք կ'անցնի կ'երթայ ճարտար օճախի տէր էր իրենց գիմոզնեբուն, իրենց դրան մտեհնալնուն պէս կ'սկսին եղեր յօրանջել:

Շուտ

Խաբերայ ոգի մ'է Շուտը, որ ամէն ձեւի կրնայ մտնել եւ որ մանաւանդ պաշտօն ունի կազանդի գիշերներն առանց ազօթքի պառկող պզտիկ տղոց երեւալով՝ անոնց ամենէն մտերիմներուն կերպարանքով, անկողինն իբր ճեմիչ ներկայացընել ու յորդորել որ հոն միզեն, եւ չափահասներուն իրենց բնական միւս կարիքը կատարել կուտայ: Ունեւոր տան պառաւ մը կը պատմէ թէ իրենք լուացարար մը ունէին որուն պատուիրեր են իրիկուրնէ — կազանդի իրիկուն — որ առտուն սովորականէն քիչ մ'աւելի կանուխ գայ լուացք ընելու համար, Ասիկայ ինչպէս որ է նոյն իրիկունը ազօթք չ'ընեն, ո՞վ գիտէ խեղճը թեքեւս առտուն սովորականէն քիչ մը աւելի կանուխ արթնալու խորհուրդով կը մոռնայ ալ, գիշերը թախ թախ դուռը կը զարնուի, լուացարարն ընդոտ կ'արթննայ, ո՞վ է ատ, իբր թէ իր ծառայած տանտիրիկնն է որ եկեր զինք կը կանչէ: Աղ կը լցուի կաճատուի ժամանակին չարթննալով տիկինը մինչեւ իրենց տունը յագնեցուցած ըլլալուն համար, ինչ որ է եղածն եղած է, պատրաստութիւն կը տեսնէ ու ճամբայ կ'իյնայ, պահ

մը վերջը լուացարար կինը կը խելաբերի, այս ճամբորդութիւնէն ես բան մը չեմ հասկնար կ'ըսէ, ոչ այս ճամբան ոյն ճամբան է եւ ոչ ալ տուները ոյն տուները, քիչ մ'անգին սիրտն ալ աւելի կը պղտորի, որովհետեւ ուղեկիցը կ'սկսի արեղճբեղ խօսիլ, անգամ մը կը դառնայ երեսը կը նայի, որ ծառայած տան տիկինը չէ եւ ոչ ալ իր ծանօթներէն մէկը, ստկում, այլ ակամայ պէտք է որ հետեւի, հազիւ մէկ երկու քայլ ալ կը փոխէ եւ ահա ուղեկցուհին պզտիկնալով կը պզտիկնայ, տակաւ կ'անօրբանայ և վերջապէս մութուն կը խառնուի, խեղճ լուացարարը կը զգայ գործին տխուր եղելութիւնը, մութ է, սակայն աչք աչք չի տեսներ ուր ըլլալը չի գիտեր, շուարած է ինչ ընէ, ուր գիմէ զով անիծէ: Բանուն Բիսուսի Բրիտտուսի կը մըմնջէ, վերջապէս եւ ուղղութիւն մ'առնելով կը քալէ, փառք որ առած ուղղութիւնը ճիշդ ըլլալով շտակ տուն կը հասնի և դարձեալ անկողին կը մտնէ: Բայց առտուն կանուխ գործին գլուխը գանուխու չարածճի խորհուրդը չի թողար որ բերնի համով քուն մը քնանայ, շուտ շուտ կ'արթննայ, այս անգամ ալ սակայն աւելի ծանօթ կ'ին մը կայ քովն որ կը յորդորէ զայն հանգիստ քնանալ առարկելով միշտ թէ շատ կանուխ է դեռ, խեղճ կ'ինն առտուն իրացնէ կանչողներուն իսկ չէր ուղեր հաւատալ:

Շուտը անգամ մ'ալ նոր հարս մը կը կանչէ տեղէն իբր թէ մերանցը պիտի տանի զայն. խեղճ հարսին ուրախութիւնէն սաքը գետնին չհասնիր մերանց տունը երթալ ո՞հ որբան ուրախալի բան նոր հարսներու համար:

Մինչեւ () Բունար պաշի կը հետեւի անոր նոյն տպաւորութեամբ, բայց հան հասնելուն գործն ուրիշ գոյն կ'ստանայ, շուտը ինքզինքը յայտնելով կը հրէ զայն ու ժով մը ու կ'աներեւութանայ, խեղճ մանկամարդ հարսը հոն կը հարկադրուի մնալ մինչեւ առտու մինակուկ եւ ահուգողի մէջ, երեւակայեցէ՛ք թէ ի՛նչ մեծ վիճուկ կը բրդի անեցոյ մէջ առտուն հարսին բացակայութեան առթիւ, մանաւանդ թէ ի՛նչ տեսակ մտածութիւններ, կասկածներ կ'արթննան անոնց սրտին ու մտքին մէջ, տեսնելով ու շատեն անոր վերայ արձը, Հարսին պապուն օրհնէքը գլուխն է եղեր որ չարիք մը չէ հանդիպեր :

Ուրիշ մը զարմանալին կը պատմէ օր մը, կ'ըսէ ոս, մեր դրացիներէն մէկն ալ Շուոտէն խարուելով՝ դուրս կ'երթայ, սակայն շուտ մը իմանալով եղելութիւնը՝ ետ կը գառնայ եւ այն ինչ ներսի դռնէն ներս կը պատրասուէր մտնելու, շուտան է նորէն կը անկուի անոր գիմացը ու կ'սկսի իր շարականները կարգալ անոր վրտուն, Բայց մեր դրացին, խելքը գլուխը մարդ, անդադար յանուն Յիսուսի Քրիստոսի կը մըմնջէ ու կը յամառի անոր հետ երթալու, Շուոտը տեսնելով որ կարելի չէ ա՛լ զայն խափել, բարկութեամբ կը լարէ հինգ մատուրներն ու « իսը գիսը աչքդ մտնէ » ըսելով կը խօթէ ենթակային աչքն ու կ'աներեւութանայ :

Խպլիկ

Կարճահասակ եւ որ աւելին է ան.

() Մէկ ժամ հեռաւորութեամբ դէպ ի արեւելք ջրաշատ տեղ մը սրուն մօտին է Կոյմա ու Գամիանոս անարձաթ բժիշկներուն աւերակ եկեղեցին :

Համեմատ անդամներով թեթեւ հոգի ցատկոտն, խեղկատակ մարդիկ են որ մեծ մեծ կօշիկներ, լայն վերարկուներ հագած ու գլուխնին կամ խիտ նեղ ու երկայն եւ կամ շատ լայն ու կարճ թաղիք դրած կ'երեւան են թակային աչքին ու քիչ մը անոր անկողնին շուրջը պարելէ, խեղկատակութիւններ ընելէ ետքը, մէկ վայրկեանի մէջ հազարումէկ սոսկալի սճիւներ դործելով վախցնել կ'սպառնան զայն :

Խպլիկի թաղիք ունենալու միջոց Գանի մը պառաւներ կը մեղադրեն զմեզ դեռ խպլիկին թաղիքն ունենալու միջոցն անդիտանալուս համար. « չիս գիտեր որ, կ'ըսեն, խըպլիկը արօտէն վերադարձող նախիրներուն ամէնէն առաջ եկող կովուն կուտոյին ծայրը կ'ըլլայ. իրիկունն անոնց գալու ատենը զնա՛ տեղ մը պահուրտէ ու տեսնուելուն՝ խկոյն երեք անգամ դարձիր գարշապարիդ վրայ, ոտքիդ տակ ածուխի կտորներ պիտի գտնես, անոնցմէ մէկ երկուքը լեզուիդ վրայ դիր, խպլիկը աչուրներուդ կ'երեւնայ, այն ատեն վազէ խէ թաղիքն ու փախիր եւ որչափ որ կարելի է շուտ առուէ մը ցատկէ, ասով խպլիկն անկարող կ'ըլլայ մտոդ դալու ու դուն կը տիրանաս թաղիքին :

Կառակուրա (մշտաւանջ)

Կառակուրային համար որոշ բան մը չ'ըսուիր, Ոմանք՝ հսկայ մարդիկ են կ'ըսեն եւ ոմանք թանձր ստուեր մը որ երբեմն կը տարածուի որ եւ է պառկողի մը վերմակին վրայ ու պառկողը շնահեղճ ընելու աստիճան կը ծանրանայ, երբեմն բարձր կը քաշէ երբեմն ալ մկան կամ կատուի կերպարանքով կը մտնէ անկողնին մէջ ու

ին տակն որ կարի: — Իսկ երաշտու
թեան անեն անձրև լեթել տալու հա-
մար Մամա-շթթեկ կը գտայրենն:

— Անոր որ ձեռքը սիկիլ կայ, եթէ
բնայի մը յետոյքը կամթէ, կանցնի:

— Վարդին թուն եղունգը շին կարեթ
որ դու չըլլայ:

— Եղունգը եթէ կրակը ձգեն կը խն-
դենամ, աջտք է հոյր վրայ ձգեն և ք-
ան: — Գեանին, քեզի կուտամը, երկինք
վայր, բնաստանին օրը զրիէ որ դայ:

— Կարեթ օրն եղունգը կարեթու է որ
մասնեթը կամթ չըլլայ:

— Երբեք անձրևան գերեզմանսունը
նետեղու է:

— Երբ շուններս րոյնէն ձու գողցողը
կամ բոյնը քանդողը համը կըլլայ:

— Երբ եթէ ծնր յետնախարհք պի-
տի ըլլայ:

— Երբ քը վառած ատեն եթէ տեղ
տեղ երկնցած մնայ, ըսել է թէ հիւր
պիտի գայ:

— Երբ նստող հիւր մը հանելու հա-
մար որ կայտերը հետք թերած է, արնա
մանին մէջ աղ կը լեցընեն:

— Գացողի մը որուն մերթադործը
չուցողի, քան չէ քար կը նետեն քակ
ընդհանրապէս երբ վերադարձը ցանկալի
է անտեղի չուր կը նետեն: Երբ ցարեւ
— երեկոյանը (յօրանել) սղջեւեգ
սրանայ, անցած է, աջտք է իրաչակը-

քե: Երբ քան միջոց մը մտնողն ու իրան
— Այն եթէ կ'եսայ փարս պիտի գայ
իսկ ոտքը ճամբայ երթալ կը նշանակէ:

— Երբ անի գօտին (Չէջէ-գօտին) մա-
տոյ չեն ցոյց տար մեզք ունի:

— Կարգապետի երես նայիս ու հաւք
թուխ գնես ճաղաթըր գանդուրով կը
լան:

— Բացախն իրողն ամէն ուրբաթ
եօթ թու չուր կը լեցընեն, ու քողջէ
վար սուրմալ կը պուտն, որպէս զի քա-
ցախը զօրաւոր ըլլայ:

— Երբ հարսերն ու ընդ հարսայէս ցա-
ւաքարները քծոցանք կը թամեն:

— Երբ անձր Քանգեկ Աշկները խն-
դեն փորձ կը ընեն, աջտք է աղթքով
հարածը:

— Տղածակն հարսը յինչի չի թողոր
որ — Լը չիլուէ:

— Բառուեքին մէջ երեխային հա-
կըլլան որ աղ չիլուէ (որպէս թէ հիշէ
հետ):

— Երկու հորածին մանուկը հայրեր
քառտուն օր իրարու տուն չեն երթար:

— Երբ քան քան քան քան չըլլալու համար
երեխան քան քան քան չըլլալու համար
(ազազուն, միշտ հիւանդ կը մնայ, չան
ճիր) ու եթէ նիստանմը պատանէ իրարմէ
ստակ կամ բան մը կը փոխեն, ինչ երբ
— Խան թրեքով կը իշնեն:

— Երբ որ հարսն արու զաւակ թերեղու
համար, քեզ ղեցիէ ներս մտած ատեն
մտաք գտարնիսթը կը խօթէ:

— Երբ որ ում ղեցի է փորու երբ
— Խան ճիւղ անոր նմանը կըլլայ (չէ մը կը
խողայ):

— Տղածակն երեխային աղ կողմը պան-
կեցընելու է որ յաջորդ ծնունդն ալ ան-
րու ըլլայ:

— Երբ որ հարսն արու զաւակ թերեղու
համար, քեզ ղեցի է ներս մտած ատեն
մտաք գտարնիսթը կը խօթէ:

— Երբ որ ում ղեցի է փորու երբ
— Խան ճիւղ անոր նմանը կըլլայ (չէ մը կը
խողայ):

— Տղածակն երեխային աղ կողմը պան-
կեցընելու է որ յաջորդ ծնունդն ալ ան-
րու ըլլայ:

— Երբ որ հարսն արու զաւակ թերեղու
համար, քեզ ղեցի է ներս մտած ատեն
մտաք գտարնիսթը կը խօթէ:

— Երբ որ ում ղեցի է փորու երբ
— Խան ճիւղ անոր նմանը կըլլայ (չէ մը կը
խողայ):

— Տղածակն երեխային աղ կողմը պան-
կեցընելու է որ յաջորդ ծնունդն ալ ան-
րու ըլլայ:

— Երբ որ հարսն արու զաւակ թերեղու
համար, քեզ ղեցի է ներս մտած ատեն
մտաք գտարնիսթը կը խօթէ:

— Երբ որ ում ղեցի է փորու երբ
— Խան ճիւղ անոր նմանը կըլլայ (չէ մը կը
խողայ):

— Տղածակն երեխային աղ կողմը պան-
կեցընելու է որ յաջորդ ծնունդն ալ ան-
րու ըլլայ:

— Երբ որ հարսն արու զաւակ թերեղու
համար, քեզ ղեցի է ներս մտած ատեն
մտաք գտարնիսթը կը խօթէ:

— Երբ որ ում ղեցի է փորու երբ
— Խան ճիւղ անոր նմանը կըլլայ (չէ մը կը
խողայ):

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ ՄԸ

Ստորեւ հրատարակուած է ծանօթ Ազգանի Ստեփաննոս Պատրիարքի ձեռագիր մէկ ամուսնական հրամանին: Զեռագիր հրամանի-ի խորանազարդն ոսկեզօծ ու գոյնզգոյն է: Պատրիարքական կնիքն ոսկեզօծ չրջանակի մէջ առնուած է, չրջապատը (contour) դրուած է «Քի Մոյ Ստեփաննոս Վրդպտ Պատրիարք Կոստանու (ռմ), դաշտին վրայ (champs) Զօր Աստուծոյ նկարը, ճառագայթմածեւ լուսապակ մը գլուխը, դէմքն աջ կողմը (en profile) դարձած, վեր բարձրացած աջ ձեռքը որ կ'օրհնէ, կնիքէն դուրս, ստորտը, տապանակածեւ բացուած գիրք մը, սա կարմրադեղ վերտառութեամբ «Եւ օրհնեաց ըզնոսա աստուած Եւ ասէ...»:

Մեծ չրջանակին մէջ, կնիքին ոսկեզօծ համակեդրոն չրջանակի աջ կողմը, մտրուսաւոր երիտասարդ մը, ձեռքը Փառքի բարձունս» բռնած, ձախ կողմը զեռատի աղտորիկ կոյս մը, ձեռու ընկերը լոսշածեւ սրտին վրայ. Քրիստոս իր ձեռու ընկերը տարածած, աջ ձեռքը երիտասարդին ու ձախն ալ կոյսի գլուխը: Զօր Աստուծոյ որդուն լուսապակին քիչ մը վերեւ համակ ոսկեզօծ ճառագայթարձակ եռանկիւն մը, երեսը ազգանի, = խորհրդանշան Երրորդութեան, չ'իրը Անցման-չեղագիր: (Սոյն այս հրամանին նուիրած է Բիւրակնի վարչութեան կողմէ Վիեննայի Պատ. Մխիթարեան Միաբանութեան):

«Յիսուսի Քրիստոսի Մատայ Տէր Ստեփաննոս Արքեպիսկոպոս եւ շնորհիւ Սըբբոյ Զոգւոյն Վերատեսուչ եւ . . . մեծի մայրաքաղաքին Կոստանդնուպօլսոյ, Յորմէ բերկրապատար իմն ցնծուբ եւ հայրական օրհնութեամբ յայտ լիցի, զի սրովհետեւ Սրբազանն խորհուրդ պսակի եւ ամուսնութեան հարազատ ընկերակցութիւն կրկին աճման արժանաւորութիւնըս հանդիսացուցանեն, մի աճման անապակ եւ կենդանի սիրոյ առ իրեարս հանգոյն Քրիստոսի ընդ եկեղեցւոյ ըստ Ա-

ռաբելոցն, որ ըստ առաւելութեան զեւրոքանչ խորհրդոյն: Եւ երկրորդ՝ ըստ Աստուածային օրհնութեան, որ առ Ազգամ եւ առ Նոյ, աճման բարեբաւտիկ ընտանեօք եւ շնորհասուն զաւակօք ի փառաբանութիւն Ամենասուրբ Երրորդութեան. ուստի շարժեալ եւ մեր ըստ հրամանի փրկչին մերոյ տուաք հրաման բարեկրօն տէր Թովմաս քահանայի ի պըսակել զԳերապատիւ եւ զԲսազոր Միքայէլ Ամիրայի բարեժառանգ որդի ազնւաշուք Նշան Ազայն՝ ընդ յարգապատիւ Նշան Աղայի պարկեշտասուն դասեր երմնեայ կոյս ընդ կուսի, (Յորոց վրջ Ամբաւոր Սջ Ամենակալին հովանաւորեալ գերծ ի տրտմականաց եւ յամենայն արկածից թշնամւոյն ըստ հոգւոյ եւ ըստ մարմնոյ կացուցէ, եւ հեղեալ զնոցայն սիրտ զանանց ցնծութիւն ըստ Կանային հրատանեաց փառաղարկեսցէ, շնորհասուն որդւոյք եւ Աշնույարգ պարագայիք ուսճացեալ որպէս ձիթենի մշտագրարձանելեալ ի տունն Աստուծոյ յուբախութիւն սրտից գերաշուք ծնողաց, եւ ի պարձանս Արիխափայլ անուան տնակն իւրենց եւ լրուե Ազգիս:

Գրեցաւ շնորհաւորութեան եւ հրամանի Կոնդակս յամի 1838, յուլիո 31. ի Պատրիարքարան ամենայն Հայոց, ՚ի Կոստանդնուպօլիս:»

Հրամանի-Կոնդակս հետաքրքրական է անով որ տխտղանքն արդի սովորականէն շատ կը տարբերին. — Ծանօթ է ամենուն թէ Գերապատիւ տիտղոսը կը տրուի հիմայ ծայրագոյն վարդապետներու եւ եպիսկոպոսներու, սակայն ամիրայ մը, աշխարհական մին է որ Գերապատիւ տիտղոսը կը կրէ այս հրամանի-կոնդակն մէջ, Տիտղոսներու խնդիրը յաջորդ սուսմասիրութեան մը թողելով կը փութանք ուշագրաւ կէտ մը պարզել որ դեռ իր այժմէականութիւնը վառ պահած է: Պատրիարքը վարդապետ տիտղոսն իր բարձր պաշտօնէն անբաժին նկատած է՝ հինաւորց սովորութեան մը համեմատ: Թէ ի՞նչ էր այս սովորութիւնը՝ թող ինք Արշակ Տէր Միքելեանը խօսի («Հայ. Ա-

աքերական ուղղափառ Ս. Եկեղեցին եւ իւր Սուրբ կարգը», էջ միածին, 1897, էջ 222-224) որուն բողոքովին համաձայն ենք: «Մեր նախնեաց մէջ ամենաբարձր գիտութիւնն եւ արժանաւորութիւնն ունեցող անձինքն էին վայելում վարդապետութեան շնորհն, ուստի եւ մեծ ակնկալութիւն էին շարժում ժողովրդի մէջ եւ թէ իւրեանց բարձր հեղինակութեամբ անհամեմատ մեծագործութիւններ էին եւ յառաջ վարում եկեղեցու գործունէութիւնն ուժեղ ձեռքով: Նախնեաց հոշակաւոր եպիսկոպոսներն ու հայրապետներն իսկ կոչում էին վարդապետն Եր որոնց մենք այժմ Ս. Հայրեր ենք անուանու մ»: Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան մեծանուն Արքեպիսկոպոս-Արքահայրն ալ անջինջ կը պահէ իր վարդապետ տիտղոսը զոր այնքան տքնութեամբ ըստացած է: Այս առթիւ մասնաւորապէս մասնանիշ կ'ընենք սա յաւէտ փափաքելի կէտը թէ մեր կղերական դասի միակ բնականը, Գեր. Եղիշէ Վ. Գուրեան, յառաջիկային Եպիսկոպոս ձեռնադրուելով հանդերձ, չպիտի խորշի վարդապետ տիտղոսէն զոր ուրիշներու պէս այնքան ամենկէ կ'անձ չէ: Է՛հ, ցորդ, մեր կրօնական-կրթական շրջանակին մէջ ո՛րչափ անարժաններու այնպիսի տիտղոսներ չառլած ենք որոնց իրաւամբ արժանանալու համար թո՛ղ թէ հիտութիւն այլեւ կոչում ալ չունին:

Գ. Խ.

Ս Ի Ր Ե Ր Գ

Պարտէզ պարտէզի դիմաց,
 Քեզ տեսայ խելքս գնաց,
 Քանի օր է շեմ տեսեր,
 Իմ սիրելիս ո՞ր մնաց:
 Անդամն է աչերդ,
 Ինչ քաղցր են խօքերդ,
 Գեատեր ծովեր մէկ ըլլան,
 Չեն մարեր սրտիս կրակներդ,
 Էքուս առջեւ եազի է,

Ոսկիս չիֆթէ խազի է:
 Էլն ինչ կ'ըսէ թող ըսէ,
 Նարս ճակախ եազին է:
 Հիւանդ եմ հալիկ չունիմ,
 Խարիպ եմ մայրիկ չունիմ,
 Ընկեր եմ ծովուց օրթեան:
 Ելլալու ճարիկ չունիմ:
 Պաղչա ունիմ պար չունիմ,
 Հէյլա ունիմ նառ չունիմ,
 Նարս խէֆէսն են դրեր,
 Տեսնելու կիւման չունիմ:
 Ան ըսիմ արին կուգայ,
 Միրաս սեւ քարին կուգայ,
 Վախիմ տէ խարիպ մեռնիմ,
 Օնգ քօր, օնգ ախբեր կուգայ:
 Խարանֆիլ եմ պար չունիմ,
 Շատ աղկէկ եմ եար չունիմ,
 Նարս էյլարն են առեր:
 Ճահիլ եմ խապար չունիմ:
 Տէնէրն ելլալ կուգայ,
 Գարվար նայիլ կուգայ,
 Էլին աշխին ինչ տընիմ,
 Գրկիլ պառկիլ կուգայ:
 Վարդին տալը ծուցի,
 Չէվրէս տալը փուցի,
 Ես ալէմին խօքերուն,
 Իսթանապոլին սիրեցի:
 Ես վարդ եմ վարդ ինչ ընեմ,
 Վարդին տերուն ինչ ընեմ,
 Իմ եարս ուրիշ երկիր,
 Ելլեմ աճէնէրն ի՛նչ ընեմ:
 Տէնէրն ելնեմ ի՛նչ ընեմ,
 Վարդի տերեւ չորցընեմ,
 Ես պզտուտիկ հարսնուկ եմ,
 Մօրօք էրիկն ի՞նչ ընեմ:
 Թուրքի գիտեմ ձան չունիմ,
 Սէր ունիմ սէվտա չունիմ,
 Բարսը լեռ քարսը պտուղ,
 Ուտելու մէտտէ չունիմ:
 Արդեւ կուգայ ցօղալն,
 Մառեր ճղեր դողալէն,
 Եարս ինձի դէմ կուգայ,
 Խայլան ձիններ խամալէն:
 Արդեւ կուգայ լեռները,
 Ելէք, բարձէք բեռները,
 Մայրիկ սա աչքը քօրնայ,
 Ինձիս ձգես լեռները:

պիտի յատկացուի նոյն տեղուն «ա նո՛ք անօգնակա՛ն» ընտանիքի մ'ան միջական, կենսական պէտքերուն, Զեռագիրը մանրամասն, որչափ կարելի է, կը ներկայացընենք. հնասէրները, ինչպէս նաեւ բարեսէրները կընան ուղղակի դիմել «Բիւրակնի» վարչութեան ղայն գնելու համար: Աւերբոյ է ըսել թէ գինն աւելցընողին պիտի ծախուի, միայն վերեւ շեշտուածներուն համար:

Ահա ձեռագրի նկարագրութիւնը, թուղթ 325, էջ՝ նշանակուած չէ. — Մեծութիւն՝ Երկայն. 15 սմ. Լայն. 10 սմ. — Գրութիւն մաքուր, յստակ. — Տող 25. — Նիւթ մագաղաթ. — կաղմ կաշեպատ փայտ. — Հանգամանք լաւ պահուած, միայն մէկ թուղթ ինկած մէջէն, «կարգ Օրհնութեան» ԳԶ. Ծան.ի Գ տան «Հովանացեալ սուրբ հոգւոյն ի վերայ քո սուրբ կոյս Մարիամ՝ որ ծընար մար...» էն մինչեւ նոյն ձայնի նեղի Բ տան «լուծեր զիշխանութիւն ու անիծիցն եղեր քակտումն», տառապիսալ գրեթէ քիչ. — Իբր բոլորգիր, սկզբնատառները Գլխագիր — Երկաթագիր. — Զարգագիր ճոխ, թռչնագիր, ճնճղագիր, ձագագիր, օձագիր, մարգագիր, պէս պէս անաղարտ գոյներով, ամէնքն ալ ոսկեզօծ. — Խորան 2. — կիսախորան 7. — Լուսանցազարգ ճոխ, մեծ մասամբ ծաղկէնկար, թռչնածաղիկ. — Նկար 38. Տէրունական ու Աւագ սուրբերու մեծ մասը. — Գատարկ 6. 5 թուղթ որու երեք ու կէսն ետեւ, վրան անվարժ ձարուտուկ գրիչներու յիշատակարան, մեծ մասամբ անընթեռնելի. — Ժամանակ, Գրիչ, Ծաղկող ու կազմող՝ անյայտ. — Տեղ Տիւրիկի Զիմառագեղ. — Տէր ու վերջի ընթեռնելի կիսատ յիշատակարանը՝ «Յիշատակ է և վայելումն աստուածատառ եւ գեղեցկայարմար երգարան որ կոչի շարակնոց առն աստուծոյ մահտեսի գրիգորին որ է ի գառառէն ու ի նահանգէն արիւրիկոյ ի գիւղէն Զիմառոյ, եւ եղբորն մահտեսի սիմառնին և մուրատին և որդւոյն ղագարին, սարգսին, Աւերսանին բարզամին եղիաին յարութիւնն ետային խաչուկին, և մահտեսի նորաբողոտչ (Վ) ի հալապ ծընեալ ծառուկին, և ծնողոց ծառ պատպին և խաչ պատպին և պատպուն գրիգոր պատպին, և թամամին և նաղլուին, մշտեսի գիշխոյնին մեղիքին...» երեք տող ջնջուած:

Գրի տեսակէն չի կրնար որոշուիլ թէ որ թուականին գրուած է «Շարակնոց» պատճառը տես Վեր. Հ. Տաշեանի «Արևարկ մը Հայ հնագրութեան վրայ 50—84-ոչ ալ ղարդագիրները, խորաններն, կիսախորաններն ու լուսանցազարդները, որովհետեւ առ ի չգոյէ ճոխ հաւարածոյի մը ու նախնեաց արուեստներու լիակատար ուսումնասիրութեան անմարտելի ծիծաղելի յառակնութիւն մ'ըրած կ'ըլլանք ուէ կարծիք հըյայտնելով: Միայն մատենագրութեն, գրքի ներքին ցուցումներով թերեւս հաւանական ժամանակամիջոց մը նշանակել կարելի ըլլայ, թէ և այս մասին անձեռնահասութիւննիս կանխաւ կը խոստովանինք. որովհետեւ մեզիքնիս առաջուրնէ լայինք. առ ձեռն սղբերներու պահատութիւնը:

Շարականներն ինչպէս յայտնի է ամէնուն, զանազան ժամանակամիջոցներու, այլ և այլ անձերէ, — «աստուածաշունչ (հին բառով) միտակ բանահիւս երգիչներէ խմբագրուած են ու մինչև այժմեան ձեւը, վիճակը յապաւումներ ու յաւելումներ կրած են

դարերու հողովմամբ, Շարակնոցիս մէջ «Արևելք գերարփին և օթարան լուսածին կէս-անվաւերականը կը պակսի ու «Հայրապետաց Մանկունքի Գաղկեղոնի ժողովի ինչ ինչ կուսակցական ակնարկութիւնները կը պարունակէ, Թերևս հոռոմէադաւան չեմ եւ ասանկ ինդիրներ անաչառապէս դատելու կը հետամտիմ անկախ կանխակալ կարծիքներէ, կը մոռնամ երբեմն ամբողջութեան է՞ր, հոգեբանական վիճակը, - Աղ. Վ. Պալճեան իր «Պատմութիւն կաթողիկէ վարդապետութեան» 1878 Վիեննա էջ 76 կը յիշէ թէ Լիբանանու կաթողիկոսական հին ձեռագրոց մատենադարանը, որչափ կ'երևայ ժե կամ ԴԶ դարուն գրքուած բոլորգիր Շարական մը մեղի կը ընծայէ, որուն մէջ Հայրապետական կանոնին հետեւեալ մասը գեռ պահուած կը գտնենք.

«... բայց հարքն սուրբ ... սուրբ Հոգւոյն. ընկալան զտօմար սրբոյն Լէոնի և նզովեցին զԴէոսկորոս և զազան դըն իւր պիղծ.»

Ասով կարելի է ենթադրել թէ առաւել ժԴ դարուն գրուած ըլլայ, Այսպիսի փափուկ, կնճռոտ ինդիրներ զճռելու համար ուրիշներու ծիծաղելի կամ կուր զկուրայն հետեւողութեան մասնակից չեմ ուղիւր ըլլալ. Բրոց մարդ մը որչափ կը վախնայ Աստուծոյ պատուհասէն, այնչափ ու անկէ աւելի կը զարհուրիմ ինդիրը բազմակողմանի չսերտած, երևալու մարմաջէն վարակուած բան մը ըսել. Ձեռնհասներու գատաստանը լսելու. անոնցմէ սորվելու և լուսաբանուելու պատրաստականութեամբ.

Գ. Խ.

ՀԱՅԵՐԷՆԷՒ ՓՈՒՍԱՌԵԱԼ ԲԱՌԵՐ
ԹՈՒՐԳԵՐԷՆԻ ՄԷՋ

Լեզուարան ընկերակիցս Պր. Հ. Յ. Աճառեան «Բիրական» պատուական թերթի թ. 20ին մէջ կոչ մը ըրաւ. գաւառացի բանահաւաքներուն, պարզելով միանգամայն բառերու հաւաքման ու հրատարակման կարելորութիւնը, Ուրախալի է որ բարեկամիս կոչն անլսելի չմնաց, և «Բիրական» թ. 24ին մէջ արդէն ծանօթ բանասէր մը՝ Պր. Յ. Գանդանճեան՝ եւզուկիաէն արձագանգ տուաւ. Արդեւ ալ օգուտ քաղելով ինդրին այժմէութենէն՝ կը հրատարակեմ 1887-1889 տարիներուն մէջ կարնոյ շրջականերն և ի մասնաւորի թորթումի Գայմազամութեան մէջ հաւաքած բառերս.

Գարձեալ կարելոր կը համարիմ յայտնել թէ տառագարձութեան օրէնքին չեմ հետեւած ներկայ բառերը գրելու ժամանակս, այլ արեւմտեան արտասանութեան հետեւելով գրած եմ, զոր անփոփոխ կը ներկայացընեմ հոս. Իսկ թուրքերէնի մէջ + տառով ներկայացուցած բառերս՝ պէտք է կարգաւ շատ փափուկ, ջ (+եֆ) տառին ձայնովը.

- Արըստուզ = առաստաղ :
- Ապրիլ = ապրիլ ամիսն :
- Անտէր դալա՝ = անտէր մնա. անէծքի տեսակ մը :
- Աղբ = աղբ :
- Ահլիկ = աղջիկ :
- Բերդ = թուրք արտերու :
- Բուրուտ = բրուտ :
- Բզէզ = բզէզ :

Բանճար = բանջար, չէ betterave, այլ ուրիշ ուտելի ո եւ է բոյս, բանջարեղէն. այսպէս՝ էփէնէ Բանճարը, զոր տես ի կարգին :

Բոջիկ = պոջիկ, պոջ :

Բոջ = պոջ :

Գոզղէճ = կոճղէզ, bulbe :

Գապան = կապան :

Գուռիկ = քուռակ :

Գերան = գերան :

Էճիւք = աճուկ :

Էջլիկ բանճարը = աւելուկի բանջար, patience :

Թերմաշ = թերմաշ :

Թուխ = թուխ, թխամայր :

Թումբ = թումբ :

Լէջէք = լաջակ :

Լօպիտ = լուբիտ :

Խալիկն = խալիկն, + շան :

Խնչ էթմէք = խնչել (քիթը) :

Խոզան = խոզան :

Խանգար = խանձ, խանձ :

Խունք = խունկ :

Կոտոշ = կոտոշ, եզլիւր :

Կաւ = կաւ :

Կրճօն = կրճօն :

Կուզիկ = կուզ :

Հէօտէնք = հոտանք, ջրվէժ. ասիկայ մասնաւորաբար կը գործածուի՝ թորթու մի լճին մէջ աչազին բարձրութենէ ինկոզ ջրվէժը նշանակելու համար :

Հերկ = հերկ :

Հօտախ = հօտաղ :

Հոզ = հոզ :

Հարօս = արօս :

Համու = ամու, եզին զոյգ մը : Տե՛ս վարը Զօրն :

Ճաղ = ճաղ, վանդակ :

Մողիկ = մօզի :

Մէրէք = մարագ :

Մէտէք = մատակ :

Միւսիւրլիւք = մսուր :

Նախըր = նախիւր :

Շէլէկ = շալակ :

Շոզրթ = շողթ :

Շուրթ = շուրթն :

Ոսկոր = ոսկոր :

Չորոս = չորոց, չորս եզով հերկել :

Պար = պար, պարիկ :

Պարայ-թախի = Պար գեղէն եւած առուակի մը հին Իտ գեղին աւերակներուն առջեւ ուրիշ զետակի մը խառնուած տեղն :

Պոպիկ = պոպիկ :

Պճըլիկ = պճըլիկ, պտըտիկ, պզտըլիկ :

Սեխեվիկ = ցախուել :

Սալըր = սալըր :

Սալ = սայլ :

Տղայ = տղայ, մանչ :

Փարախ = փարախ :

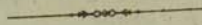
Փուչ = փուճ, պարագ :

Քար-զլուխ = Նիխախ գեղին մէջ ապառաժի մը զլուխն, ուր հին գերեզման մը կայ եւ ուխտատեղի է բնակչաց :

Քար-մէջ = Նիխախէն 5 վայրկեան հեռի ապառաժի մը մէջ գտնուած խոռոչն, որ ժամանակաւ բաւական երկայն ճամբայ մըն է եզեր, բայց ետքէն ցոցուեր է քարերուն լոյնալովը :

Բարիկ

ԲԵՒՆԱԳԻՐ

ՊԱՐԵՐԳ ԲԱՂԷՑԻ

ԳԱԽԱՌԱԲԱՐԲԱՌՈՎ

Տէր :

«Իւրականիդ» ԶԵՐԷ թուին մէջ հրատարակուած էր Ս. Դանիէլեանի հաւաքած՝ Խիանի բարբառով համեմեալ «Պարերգ»-ը, զոր բաղդատելով Քզի-ի բարբառով գրուածին հետ՝ աւելի ճօն գտայ, մանաւանդ անոր evariantեաներն, որոց վերայ Դուք ալ հաւաստեալ գրած էիք նոյն համարին մէջ, Արդ, յարմար առիթ համարելով՝ իմ հաւաքած նոյնպիսի պարերգն, որ համեմատ է Բաղիշու գաւառաբարբառով, կը շրկեմ Ձեզի՝ հրատարակելու պատուական թերթիդ մէջ :

Ելէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՛ջ է կերեր ազին
— Ելանք տեսանք է՛ծն է կերէր ազին,
է՛ծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է կերեր զէծ
— Նլանք տեսանք զէլն է կերեր զէծ.
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է կերեր զէլ:
— Նլանք տեսանք սուրն է կերեր զէլ.
Սուրն ի զելին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է կերեր սուր
— Նլանք տեսանք ժանգն է կերեր սուր
Ժանգն ի սուրին
Սուրն ի զէլին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է կերեր ժանգ
— Նլանք տեսանք իւղն է կերեր ժանգ.
Իւղն ի ժանգին
Ժանգն ի սուրին
Սուրն ի զէլին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է կերեր իւղ
Նլանք տեսանք մուկն է կերեր իւղ
Մուկն ի իւղին
Իւղն ի ժանգին
Ժանկն ի սուրին
Սուրն ի զէլին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է կերեր մուկ
— Նլանք տեսանք կատուն է կերեր մուկ
կատուն մկին
Մուկն ի իւղին
Իւղն ի ժանգին
Ժանգն ի սուրին

Սուրն ի զէլին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է տարեր կա-
տուն
— Նլանք տեսանք հարսն է տարեր
կատուն

Հարսը կատուին
կատուն մկին
Մուկն ի իւղին
Իւղն ի ժանգին
Ժանգն ի սուրին
Սուրն ի զէլին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է տարեր հարս
— Նլանք տեսանք փեսան է տարեր հարս
Փեսան հարսին
Հարսը կատուին
կատուն մկին
Մուկն ի իւղին
Իւղն ի ժանգին
Ժանգն ի սուրին
Սուրն ի զէլին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:

Նլէ՛ք, տեսէ՛ք, վէ՞՞վ է տարեր փեսան
— Նլանք տեսանք Աստուած տարեր է
փեսան.

Աստուած փեսին
Փեսան հարսին
Հարսը կատուին
կատուն մկին
Մուկն ի իւղին
Իւղն ի ժանգին
Ժանգն ի սուրին
Սուրն ի զէլին
Գէլն ի զէծին
Էծն ի ազին

Մեզ բարեկենդան, ձեզ բարի Զատիկ:
կարին
ՍՈՒՐԷՆ

Ք Ա Ն Ի Ն Ո Ւ Ե Ս

(Ն Ո Ր Ա Վ Է Դ)

Մ Ա Ս Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն

Ա .

Ջրի ստեղծումը իմ կեանքիս առթիվ օրերուն գրեցի: Մոսցոս մէջ, երբ անցեալ զիշեր ձեռքս անցաւ, կարդացի, յիշեցի ու լացի: Գօթձէն նոր ելած էի, նախնական կեանքի մը գաւակ, երբ ուղեցի բախդ փնտռելու համար հեռաւոր հորիզոններու զիմեւ: Ծնողքս շատեց մեռած էին: Մէկը չունէի: Եմանս րորովչ ըսելու համար: Պարզ կառքի մը մէջ փակուած՝ արտաքին աշխարհին անհաղորդ՝ Սամսոն, անկէ ալ Պոլիս անցայ: Կտրած ճամբան բնաւ չեմ յիշեր, այնչափ թաղուած երազներու մէջ: Հեռաւոր դեղացուն համար տարօրինակն ցնցող է Պոլսոյ առաջին տեսքը: Վախոր մտած ստեն չոգենաւը, աշուրներս լայն լայն բացած երկու եզրերու աղուոր շէնքերը կը դիտէի: Պատկերը միայն տեսած էի Պոլիսին: Յամաք ելլելուն ամբողջ մը կ'ը մաքսին ծովափին վրայ: Արեւելի ու մէն գոյնները կային, բեռնակիրներ քրտնած, ամէն կողմ խոչոր աղմուկ մը, ա՛լ տեղ միջակէտի մը պէս զլսարկաւոր մը կոկիկ հագուած, սգուած, ժխոր մը որ լաւ տպաւորութիւն չթողուց վրաս, երբ յիշեցուցին ծի թէ այդ ամբողջին մէջ շատ դժուար էր սարկիլը: Գրպանս քիչ մը նիհար ըլլալուն՝ կ'աւելնար մտատանջութիւնս, եւ անմիջապէս կ'անդրադառնայի սա գաղափարին թէ դուցէ չոս ալ լքուած ամենէն՝ ստիպուէի պատրաստ կեանք մը տարիլ, ու արդէն կը տեսնէի պատկերս, սա մտանցող բեռնակիր-տղոց պէս, ծիրած մաշած, քարափին վրայ բեռներ կրելով զրազած: Սակայն նախկին հմայքը այնչափ խորունկ էր որ սթափիլ չէի ուզեր: Աղուոր գտած էի Պոլիսին պատկերը, երբ զեռ գրասեղանի վրայ վերջաւանող մը ներկուած, մուշով խառն արամութիւն մը որ երջանակութիւն կը բուրէ, կ'ուզէի այն

պատկերին վրայ հաստատ կենալ: Չընջել ժանտանդ հագիչս Ռոմանտիկ գրականութեան մը թողած վճիռ ու ջինջ նկարն աղուոր Վախորին ու Ռսիկոյիւրին, որ Բեաղըտխանէին կը յանգի: Ամէն պանդուխտի պէս պանդուկ մը զացի: Մէկ երկու հին բարեկամներ քիչ մ'ատեն եկան ըսելու հարցուցին ու զացին: Մինակ մնացի, անմիջապէս գուրս ելայ անծանօթի պտոյտ մը կատարելու համար: Երկար տձեւ է՝ մը, խոչոր սանտալինմանող կօշիկներ հագած էի, մաղկես երկայն ու ցիրուցան, ճակատու բաց, աղայգաւանացու մը տիպարը վերջապէս:

Մինչեւ իրիկուն շրջեցայ: Այնչափ փոփոխուն դէմքեր, վայրկենապէս անցնող, որ ալ զրօսանք մը եղաւ ինձի երկար ատեն կենալ փողոցին մէկ կողմը ու դիտել: Կ'անցնի: Տժգոյն արշալոյսի հաղող գեղեցկութիւն մը, հողիս կը հետեւի իրեն քայլ առ քայլ: Յանկարծ կաղ մուրացիկ մը ճիւղ ետեւէն: Բթին ու բերնին տեղ ծակ մը: Աչք չունի ունցնածն ալ զոյգ մը ճերմակ թարախէ գունտեր... Օ՛հ, հակապատկերները ստակալի են:

Լսած էի արդէն թէ քսակահատներ կան որոնցմէ զգուշանալու է: Անոր համար մէկ ձեռքս միշտ գրպանս քսակիս վրայ դրած էի: Բոլոր անցնողներէն կը վախնայի: Նեղ փողոցէ մը անցած պահուս երեք մարդ առանձին կայնած խօսակցութիւն մը կ'ընէին, հետաքրքրուցայ: Տեսայ թէ մէկին ձեռքը ժամացոյց մը կայ սակիէ, կը լակարկին: Ժամացոյցին տէրը շատ խեղճ երեսոյթ մը ունէր եւ կ'ըսէր թէ իր գրպանստութիւնը պատճառ եղած է ժամացոյցը ծախելու: Ես ալ ժամացոյց չունէի, առի ձեռքս ու զինք հարցուցի, Յոսիկ ըսաւ, ճիւղ այդ միջոցին ուրիշ մէկը կ'անցնէր՝ մաքսուր ու չէ հագուած ուրէն մը: Անոր ցուցուցի ըսաւ թէ 4 ոսկի կ'ընէ: Վերջապէս շերկարեմ, մարդն ինձի շորճք մը ըրած ըլլալու համար հաճեցաւ մէկ ոսկու ծախել ժամացոյցը: Առածիս պէս սկսայ արագ արագ քալել որ ըլլայ թէ մարդը ետ ուզէ: Գացի ժամադրածի մը որ չլիթայ մը գնեմ:

Անոր ալ ցուցուցիւ : Կը զարմանայի վրաս թէ ի՞նչպէս կրցայ առաջին օրէն այդչափ շահաւոր դնուամը ընել : Ժամագործը նայեցաւ , քանի՞ կ'ընէ ըսի , — 5 դրուէ կ'ընէ ըսաւ : . . . Գեղնեցայ : Կտարած յի- քէնէ շտամացոյց մըն է եղեր , նորը 20 դրուուէի կը ծախեն եղեր , եւ ես ապուշ մըն եմ եղեր :

Միտոս կտարած սենեակ դացի : Առ զի- շերը կրնամ ըսել թէ կեանքիս էն տա- ւապալից զիշերն եղաւ : Մթուփեան մէջ այրող միւսակ հոգի մըն էի , սառապի պէս : Յուլիս էր թէեւ , բայց զիշերը շատ եր- կար երեւցաւ , Արշալոյսը չէր զար բաղ- ձացուած էակի մը պէս : Միւս օրն ի՞նչ պիտի ընէի : Եթէ առաջին օրուան պէս քանի մը շահաւոր գործեր ալ ընէի՝ անօ- թի պիտի մնայի :

Նայինք :

Բ .

Չորեքշաբթի առտուն կանուխ կարգ մը սիմիտճիներու , սիւտճիներու աղմուկը արթնցուց զիս : Արեւը նոր կը ծագէր , ձիւղ Յուլիսի կարմիր արեւ մը : Ծովուն վրայ քանի մը խուլ ու բամբ սուլումներ օդէն լուսթիւնը կը կտրտէին : Այդ օրը խմբագիր-գրագէտներուն պիտի երթայի : Առջի իրիկուան նեղութիւնս կը մտնայի կամ կը մտխոթարուէի մասամբ երբ կը մտածէի թէ պատիւ պիտի ունենամ այս- ինչը այնինչը տեսնելու , խօսելու հետեր- նին , երբ հաճին ունկնդրութիւն շնորհել շատ բաներ վերջապէս : Գարցոյն մէջ մեր առջեւ աստուածացած էին անոնք , զրիշի մարդերը :

Ժամը վեցին հարցնելով միտոսելով կ'անց- նիմ Ղալաթիա , կ'երթամ խմբագրատու- նը : Վայ , հասարակ տուն մըն է եղեր : Վարը համալ մը կայ , գլան մը կը դար- ձընէ : «Աս ի՞նչ է : — Մամուլ : «Ա՞ս է եղեր մամուլը , լոյսի գործիքը , քաղա- քահիթութեան շողին : Պէտքերեանը թող ամբողջացընէ : Վեր ելլելու կ'ամչնամ , լուր մը զրկել կ'ուզեմ , համարը չէրթար : «Վեր ելիր , պէ արտար : կ'ըսէ : Հապա ընգուենելութիւնը :

Կամաց կամաց կ'ելլեմ , պարզ հաս- րակ սենեակի մը մէջ եմ : Գրասեղանին առջեւ երիտասարդ մը նստած է : Մեզի պէս հասարակ մահկանացու մը :

Աչքը թղթէն վեր կ'առնէ , վերէն վար կը շափէ զիս , հազուստս , ու կար- ծեմ շատ չ'ախորժիր չի : չգտնելով զիս : «Ի՞նչ կ'ուզեք , ծանուցում մը ունիք , բա- ժանո՞րդ պիտի գրուիք , ներս գացէք : »

Ոչ , ուզեցի անձամբ . . . անձամբ . . . :

Պատրաստած ճառս կը մարի շրթուն- քիս վրայ , Ինչե՞ր մտադրած էի ըսել ա- նոր : Հասկցաւ կարծեմ ու խնդալ սկսաւ : Քանի մը խօսք թոթովելէս վերջ հասկցայ որ հող իմ տեղս չէ : «Մնաք բարով : Ը- սի ու դուրս ելայ : Ատ անկումն ալ կա- տարեալ եղած էր :

Գինովի մը պէս երիտակալէն անցայ : Չէ , Պոլիսը ո՞ր , երպոս ուր :

Եկեղեցին գտայ , Մեր գեղին եկեղե- ցիներն անկէ շատ աղուոր էին : Կեղրո- նակիան վարժարանը հող է : Գօլէճը ո՞ր , ան ուր : Գացի եկեղեցին ու լացի : Փլած միամտութեանս վրայ լացի :

Այդ օրն «ուսուցչական ընտրելեաց քննիչ մասնախումբը» նիստ պիտի գու- մարուէր վերջին անգամ : Ի չէ-ր ք-ս-ր- -է-լ ի՞նչ ըսել էր չէի հասկցած :

Ես ալ օգնական ուսուցչի վկայական մը պիտի ուզեմ , Արգեօք ի՞նչեր պիտի քն- նեն կը մտածեմ :

Վեր կ'ելլեմ : Մասնաժողովին ատենա- պետը , ծերունի խմբագիր մը , քովը քա- նի մը ուրիշներ կը խօսակցին : Մանկա- վարժ տիկին մըն ալ միասին : Կը տեսնեմ թէ արդէն մեկնելու վրայ են : Կիտըր վերջացած է , ելքը պիտի սկսի : Գողալով կ'ըսեմ , «զիս ալ քննեցէք» : — «Գալ տա- րի , տղաս կ'ըսէ ատենապետը : Աշուը- ներս կը մթադնին , վիզս կը կախեմ : Յան- կարծ տիկինին ձայրը կը լսեմ , որ հատիկ հատիկ կ'ըսէ , «Մեղք է , աս ալ քննե- ցէք» : Երախտասպարտ իրեն կը նայիմ : Զիս չճանչցաւ ան , սակայն կրնայ վատն ըլլալ թէ այդ վարիկեանին մօրս չափ սի- րեցի զինքը : Ծատ լաւ , նիստը կ'երկա- րեն տասը րոպէ : Կը հարցնեն ինձի թէ

2/3 + 3/4 քանի՞ կ'ընէ: Թէ ստորագրելի ի՞նչ է: Ուղղանկիւն ի՞նչ է: Եւ կ'որոշեն զիս ալ անցընել վկայեալ օգնական ուսուցիչներու կարգը: Որոշումէն տարիուկէս վերջն առի վկայականս, իրր օգնական ուսուցիչ Անգլիերէն, Թրքերէն, հայերէն լեզուներու, ուսողութեան ու բնական գիտութեանց...: Մասնաւոր տեղեակ ըլլալով բարի վարուցա: Շիտակը ըսելով սիրեցի ամէն մէկ անմտութիւնները, սակայն վստահ եղիք թէ շարունակ պիտի ծիծաղիմ այդ անսովոր միամտութեան վրայ: Գիտութեանց դոկտէօր եմ եղեր, ըւր չունիմ:

Գ.

Այնչափ մօտ գրական կեանքի ազմուկին եւ երկու օրուան մէջ այնչափ պատրուած արդէն որ սկսայ յարմարյնել զիս կեանքի հասմքին, եւ որոշեցի միւս օրը գործ մնտուել: Զիս — անկեղծ ըլլալու համար խոստովանիմ թէ շատ գաճաճ կը գտնէի գիտութեան ու գրականութեան հեռուոր հսկաներուն քով եւ բնաւ յաւակնութիւն չունէի չափուելու անոնց հետ: Մտադրած էի համ'ուտ գործ մը դասնել — զիս ապրեցընելու շափ միայն եւ աշխատիլ որ օգտուիմ զարգանալու պայմաններէն: Այդ անկեղծ որոշումով միւս առտուն շատ կանախ ելայ: Փողոցները շատ մարդ չկար: Քիչ մը ետք ամէն օրուան քաղցընէր կրկին պիտի դային, նորեր ալ միասին, եւ այսպէս շարունակաբար: Կազերը կը վառէին դեռ տատանող ու լայն բոցով: Որո՞ւ գիտէի: Լսած էի Գաթեան անունը: Արդեօք ա՞ն ալ արհամահամ քով պիտի վարուէր հետս: Ալ վախնալ սկսայ: Կէս օրէն քիչ առօջ դացի անոր գրասենեակը նոյն աւանդական զգեստով: Շափարը միայն պակաս էր. — պէտք է ըսեմ թէ հազաճա աւելի ամեն էր առուոր չափարէ մը: Ինչ որ է:

Կանանց վարագոյնով գրան մը առջեւ կիցայ: Քարէ խոշոր ահագին շէնքեր: Տուրտ: Արդեօք արտե՞րն ալ ցուրտ էին: Դուռը զարկի, ներսէն խեղդակ յոգնած

ձայն մը լսուեք: Ըսաւ: Ապրեցայ հինգ-վեց հոգի նստած, ծեր, պատանի, ճմուռած, դեղին դէմքեր: Անկիւնը սեւ մօրուքով համակրելի դէմք մը:

— Սմբատ էֆէնտի՞ն...:

— Ես եմ:

Նշանացի աթու մը ցոյց տուա ինծի: Ես ալ ըւս նստայ: Շատ մտադրազ կ'երևար Գաթեան:

— Է, ո՞ր մէկին կը հաճիք Բարունակ աղա, — հարցուց ակնոցաւոր հաստ մարդու մը, որ թաղական է եղեր և իրենց դպրոցին համար պատուելի մը կը վընտուեր:

Բարունակ աղան հազաց, ու նայելով ետպը ու ճահիլ վարժապետներուն՝ պաշտօնական դիրք մը առաւ, քննել կ'ուզէր:

Անմիջապէս Սմբատին ակնարկին վրայ մէկէն զատ մնացողները դուրս ելան իւրենց կարգին սպասելու: Ելած ատեն ամենքն ալ խեղճ խեղճ Բարունակ աղային կը նայէին:

Մնացող 50նոց մը կար, մազերը ճերմերկած, դեղին. բերնին անօթութիւն կը հոտի:

— Անունդ ի՞նչ է Պատուելի:

— Կիրակոս:

— Ուր տեղե՞րը վարժապետութիւն ըրած ես:

— Երստն տարի է ո՞ւր աշխատաւորն եմ ազգին:

— Ի՞նչ գիտես:

— Ամէն բան:

Բարունակ Աղան ասոնցով չէր գոհանար: — Այլըն ի՞նչ կ'ուզես: — Ինչ որ հրամանքը որոշէ: Շատ չեմ ուզեր: —

Է՛հ, երկու հարիւր զուրուջ հերիք է, ի՞նչ պիտի ընես պարսազ պտակով... Չերկարեմ: Յարմարեցան ու միասին մեկնեցան:

Կիրակոս պատուելին յայտնապէս ուրախ, թէ եւ ես իր ժպիտը հեգնութիւն մը կարծեցի իր անցուցած երսուն տարեկան կեանքին ուղղուած, տրտում ու դալկահար:

Դուռը սպասողները ներս մտան, վհատ կերպարանքով:

Ի՞նչ գիտես Սմբատ էֆէնտի, և օթը հոգի պիտի ապրեցընեմ, կ'ըսէր միւսնե-

բուն բաղդատեղով չիք երիտասարդ մը: Աչքերը լայն խորն իջած էին:

Ու Գուսթեան ամէնքին ալ մէյմէկ բան գտաւ խօսելու, յուսադրեց, քաջաւերեց ու զրկեց: Գացին, պարսալ պիտի թափառին, մինչև որ օր մը ուրիշ Բարունակ Արզա մըն ալ իրենց հանգրիւմի, քննէ զիրենք ոչխարի պէս ու տանի մանուկութիւնը յանձնէ իրենց խնամքին:

Աշուքներս լեցած էին: Գուսթեան նաչեցաւ ինձի, գուշակեց յուզուած ըլլալս: Ձէք մեզքքնար ատօնց հարցուցի: Ի՞նչ ընեմ... արատսխանեց:

Անունս, տարիքս, ինչ գործ փնտաւը արձանագրից: Շատ երկար չէի կրնար տեսնուիլ, ոչ ալ խօսիլ, մեկնեցայ: Փոզոցը պզտիկ ազտոտ տղայի մը հանդիպեցայ, շուք անկիւն մը երկնցեր սիկառ կը ծխեր: Առջին ներկի տուփ մը: Կեցայ իր քով, լսեցի իր խաղ մը մրմուռալը: Նախանձեցայ ու մանաւանդ խորհելով քիչ մը, առջի վտիւս դէմքերը, որոնցմէ աւելի երջանիկ է այդ լակտան իր անհոգ կեանքին մէջ, որ կապ մը չունի մէկուն հետ գար մարդ չի վրդովիր...:

Իզիր

Ռ. ՈՐԲԵՐԵԱՆ

(Շարունակելի)

ԴՆԱՍԳՐՐԲԵՐ

Մանկավարժական դասագրքերուն ընծայուած կարեւորութիւնը ուշադրութենէս վերացած չէ, և ոչ ալ հանրային կարծիքը. գովելի ճգտումը դէպի այդ վերկարար գիտութիւնը, — Ասիէ քանի մը ամիս առաջ հրապարակու հոչում եղաւ մասնագէտներու՝ պատրաստել մանկապարտէզի գիտութիւնը տեսականօրէն ու գործնականօրէն ճառող գործ մը, կոչի արդիւնքն ինձի համար մութ է. թերեւս ապագային լսենք այդ մասին, ներկայ հանգամանքներու և

մանկավարժական առաւել նուազ տարածմբ մբռնումներու մէջ, կարծեմ, ոչ նուազ կարեւոր պիտի ըլլայ աշխատութիւն մը, որ իմանալի կերպով խօսի դաստիարակութեան ու ընդհանուր դաստանդութեան տարբերուն վրայ որ, ուրիշ խօսքով, վստահելի առաջնորդ մ'ըլլայ մանկավարժի կոչում՝ ունեցողներուն — ծնողներուն, դաստիարակներուն, օտարցիներուն և ինչ. Արդ, պատիւ ունիմ՝ Ձեզի ծանուցանել որ այս տեսակ գործ մը պատրաստած եմ, օժանդակութեամբ գերմանական մանկավարժութեան անպառաղքտներու և ինչ. և ինչ:

Գործէն առաջ գործողին պատրաստութեան մասին լսել անհաճոյ պիտի չըլլայ, յուսամ. Եւ ես այս տղերքը կը գրեմ գաւառացու մը — Սեբաստիոյ նահանգէն գիւղացու մը կատարեալ անկեղծութեամբ, 1883ին առիթ սեպեցի վաղուց գուրգուրանքով տածած մէկ իղձս լրացնելու ստի շիտակ դիմեցի Էդիմբուրգի համալսարանը, և հոն, ի միջի այլոց, մեծ ակորժով վարեցի լիակատար ընթացք մը մանկավարժութեան ուսնոր պատմութեան, — Գործին քաղցրութիւնը մանաւանդ ապագային մեր սերիլի ազգին աւելի լաւ կերպով ծառայելու տեսչը կինս ալ մըլեց, որ հլաւ հայրենիքէն եկաւ Գերմանիա, ու Դրէզդէն քաղաքի մըրէօքսիւնան Սիմինարին մէջ հաւատարմօրէն ուսաւ օտարացաւ մանկավարժութեան վիւրյօգիր և նոյն քաղաքի մէջ պաշտօնավարեց իբր Ա՛յ տարի: Այս միջանկեալը պիտի ներէք անչուշտ նկատելով որ այս տեղեկութիւններ կրնան օգտակար ըլլալ թերեւս Եթէ այնպէս, թոյլ տուէք նաև աւելցնել, որ կինս մանկապարտէզի

գիտութեան կամ արուեստին վրայ ճառող տեսական ու գործնական դասագիրք մը պատրաստել արդէն սկսել է: — Խնամքով գործ մը յառաջ բերելու համար հարկաւոր է երկար ժամանակ մանաւանդ երկու զաւկը- ներ ունեցող մօր մը համար:

Գառնանք պատրաստած գործիս, զոր «Մանկավարժի Գանձարան» պիտի անուանեմ. — գործին վրայ գէթ սոցոս գաղափար մը տալու համար կը զրկեմ Ձեզ նոյնինքն նիւթերու ցանկը, գործին ամբողջութիւնը կը կազմեն՝ յայտնի մանկավարժներու և խորհող- ներու գործերէ քաղուած, լաւ դասաւորուած, առաւել կամ նուազ երկայն հատուածներ, որոնք 18-20 տաղաբուկան սովորական թերթեր կրնան զբաւել: Ես այն համարումը ունիմ որ գործն օգտակար կընայ ըլլալ ըստ որում շատերուն վնասածն է: տեսածներէս միայն դատելով՝ յաւակնութիւնս պիտի զսպեմ՝ յայտարարելու, որ իսկապէս մանկավարժական քերական մը մենք տակաւին չենք ունեցեր (թող որ նոյն կարծիքը յայտնելէ չքաջուիմ նաև «Մայրենի լեզու» անունին տակ քշուող կարգ մը դասագրքերու մասին) բաւական ժամանակ և խորհուրդ սպասելէ ետքը վերջապէս պատրաստեցի քերական մը, հանգերձ ընթերցանութեան պարզ, հաճելիու հրահանգիչ նիւթերով: Բուն քերականին մէջ բրած եմ բոլորովին ինքնատիպ գիւտ մը որ, գործին իսկական մանկավարժական ոգուն հետ միացած, կարծեմ սահմանուած է կարգալ, գրել սորվեցը- նելու հին ու համեմատաբար «նոր» մեթոտները յեղաշրջելու: Գործը պատկերազարդ պիտի ըլլայ, պատկերներուն մեծ մասին ընտրութիւնն ըրած եմ արդէն, և արդէն գիւրու- թիւն ալ ունիմ կազապարները մա-

քուր ու աժանկէկ ընել տալու: Արդ, այս գործին տպագրութիւնն ալ յաջողուի կը յուսամ Գաւթեան Գործա- կալութեան հրատարակութեամբ:

Վլադիմիր

ՃԵՄԵՅ

ՄԱՆԿԱՆ ԱՅՆԱԽՈՐ

ՊԱՆԴՈՒՄՑ ՀՕՐ ՍԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

Պ Ռ Ա Տ Ի Կ Ը

(Յանկալի աղբորս Հայկ Սրագեանին)

Ան՞ուշ մայրիկ, զմիւժտե՛ս ի՞նչ է,
Ըսելիքս պզտիկ բան չէ,
Երբ որ ընե՛ իրա՛ւ որ դուն

Պիտ՛ արտասուես խինդէ՞ք անհուն:

— Ըսէ՛ Արա՛մ, ի՞նչ տամ քեզի,
Տա՞նձ, նո՞ւշ, շարո՞ց մը ընկողի:

— Մէ՛ չեմ ուզեր, սիրուն մայրիկ,
Տանձ, նու՛շ, ընկու՞ք, պտուղ քաղց-

րիկ,

Ատոնք ամէն ես կ'ունենամ,
Երբ որ անցնի երկու վայրկեան,

— Բայց ի՞նչ կ'ուզես, ըսէ՛ Արա՛մ,
Բամպո՞ս, վա՞րդ թէ՛ փունջ անթա-

ւամ.

— Աղու՛որ մայրիկ, ատոնք պէտք չեն,
Ծաղիկի տեղ՝ ինձի վերջէն

Պիտի բերեն սիրուն պճիկ,
Բամպոսի տեղ ու շատ պաշիկ...

— Ո՛հ, իմ Արամ, սիրտս կը յուզես,
Ըսէ՛, տամ քեզ ինչ որ ուզես:

Իրա՛ւ, իրա՛ւ. — ըսեմ ա՛հա,
Պահիկ մը վերջ՝ հայրս կուգայ,

Միւժտէիս տեղ՝ կը խնդրեմ, մայր
Որ հայրիկս իմ սիրոյս համար՝

Ա՛լ մեր քովն չհեռանայ,
Խօսք կուտա՞ս ինձ մայրիկ, կ'ըլլա՞յ...

Խորբերգ

L. ՍՐԱԳԵԱՆ

Հ Ս Ս Կ Ա Ք Ա Ղ

95. «Ա- Ե- Կ- Գ- Դ- Ե- Զ» — կարծեմ յան-
 ցանք մը գործած չենք ըլլար՝ «Եւանդագրէ»
 հին ծածկանուէր նոյնացընելով «Բիւզան-
 դիոնի» «Ջորուհի Ս. ի» հետ, ինչպէս
 նաև քիչ մը ոչ — «կալան» նկարագրով
 պզտիկ դիտարութիւն մըն ալ ձեզի ուղ-
 զելով որ ժամանակէ մ'ի վեր պո-
 զիմակով բարոյախօսի մը գերը կը կա-
 տարէք մեր մէջ : «Արէտի» ու «Գրասէր
 ատոմի» հովերով, շեմ գիտեր Պառնասի
 թէ Սիրմպոսի բարձունքէն մուսաները
 կամ շանթարձակ Զեւար մարմնացուցած,
 կամ Մոյի արծիւի եւ կամ կամբրիոնի
 կարսպէ սքեմով ու նազելաջութ գրագի-
 տուհիներու կտորուէքով փայլելու, ֆը-
 ներ գրելու կը ձգտէք : Գովելի եռանդ,
 բայց ինչ օգուտ մեր հայ մատենագրու-
 թեան ու ազգագրականին : Ինչ որ Սի-
 պիլի մասին ակնարկուեցաւ այս էջերուն
 մէջ, չենք ուզեր ! Հոս կրկնել, հաստա-
 տել : Լաւ գրող մըն ես, բայց ի՛նչ շահ,
 Մեր հայ կիներն ու օրիորդն ե՞րբ իրենց
 երեսօնն ու աստուով պիտի տեսնուին
 մեր մէջ : Արդի մեր կիներն օրիորդ գրա-
 դիտուհիները կը նմանին անկոչ հիւրի մը
 կամ առաւելն իրենց պատշաճ տեղն ար-
 համարհանքով կամ անգիտակցօրէն չի
 նստողներուն, յանցանքն իրենց վարժա-
 պեաներուն կամ առաջնորդներուն է :
 Թողուցէք սա բարոյախօսի գերը, գրա-
 կան խորթ միջավայրը, հրամանեցէք ձեր
 տեղը, սերտեցէք ձեր ազգակից սեռի
 հոգեխօսութիւնը, վեր հանեցէք անոր
 դարէգար կրած ընտանեկան բնաշրջու-
 մը, այն ատեն է որ գրուածքիդ կշիռ
 պիտի ունենայ : Բայց որո՞ւ կ'ըսես : Այս-
 պիտիներն ալ տեսակ մը հիւանդ կը նկատ-
 ուին, ինչպէս հիւանդ էին ու են անոնք
 որ Ծրանասական ստանդիկ ու Չլազգրիւ
 կեղծ անախարհիկ, ոչ բնատոհմիկ գրա-
 կանութեամբ վարակուած են : Ատոնք,
 գիւանք, Բրիւզովի առակներէն ազազա-
 ղի պէս կը խորհին, որ աղիւսը քրքրած

ու մարդրիտ մը գտած ատեն, դարձա-
 ըսաւ :

Հը ի՛նչ փուճ բան, նայեցէք,
 Մարդիկ որքան անխեղք են
 Ար սրւոր մեծ գին կը դնեն :

96. Պը-Ֆ. Հի-Քը-Մանի Զոր Էրլը. —
 Sprachwissenschaftliche Abhandlungen
 անուն պրակներու մէջ Գերմանացի հա-
 յագէտ Պրոֆ. Հիւրըման կարեւոր յոգ-
 ուածներով կը խօսի Մագիստրոս Կեսն
 Մսերեանցի Հայ բարբառախօսութեան
 վրայ որու ներածութիւնը թարգմանուած
 է «Հանդիսի» երկօրեակ թիւին մէջ, ու
 Գրանարկվանիոյ Հայոց օպօսյին տառա-
 պեղները կը ներկայացընէ իրենց գուռ,
 առաքարառով, ինչպէս կը հաղորդէ Հան-
 դէսը :

«Հաղարպետի» «Գր-Ֆ-Մանի-Յն» գր-
 քնը. — Հետաքրքիրներու ծանօթ ըլլա-
 ըն են «Հանդիսի» միջոցաւ Պրոֆ. Մար-
 կարտի Հայ մատենագրութեան նուիր-
 ուած ուսումնասիրութեան Ա. մասերն :
 Նոյն թերթը թարգմանած է ներկայ
 վերջի մասն ալ որ շատ շահեկան է : Ըս-
 տորեւ կը ներկայացընէք անոր մէկ քաղ
 ուածոյքը :

Պարսից թիկնապահներու բանակը,
 «անմահից» գունդ 10,000 անձէ կը
 բաղկանար ու կը բաժնուէր 10 գնդի,
 Ամէն մէկ գնդի գլուխն էր հազարապետ
 մը, Պրակ. hazarapatis, իւրաքանչիւրը
 1000 հոգիէ որ յետագայ դարերու
 վերուի հրամատարի համանիչ էր : Սակայն
 այդ տիպաւոր սովորաբար 1000 տիգա-
 ւոր կամ նիղապետ քնտիր թիկնապա-
 ներու հրամանատարին սեպհական էր որ
 միանգամայն ամբողջ բանակին կը հրա-
 մայէր : Ըստ Կոստանիւս Նեպոսի (գլ. 3)
 «Հազարապետ որ գերկրորդ տեղի պի-
 տութեան ունէր» : Ապա ուրեմն այս գնդի
 հրամանատարն ուղղակի արքունիքի հետ
 եղած յարաբերութեանց հսկողն էր և
 յայտնապէս ամէն օր արքային կը ներ-
 կայացընէր զհեւցումները :

Գ. Խ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Հանդէս Ամսօրեայի Մաղկաքաղ» բաժնին մէջ կը կարգանք թէ իր Յունիս թուով գրուածին ազդեցութեան ասի, Բեսարապոյ Ռէյց քաղքի վաճառականներէն Յակոբ աղա Պապովիչ որ մեռաւ վերջերս 4000 ըուրլի թողուցեր է պետական դրամատունը: Այդ գումարի սուկասով մինչեւ 1400 ըուրլի, ամէն տարի 1000 ական ըուրլի պիտի յատկացուի իրր դրամօժիտ անօք, անօգնական սրարկեշտ աղջկան մը, միւս 400 ըուրլին ալ՝ ազքատիկ հայ տղու մը պետական գիմնագիտնեարուն մէջ կրթուելու համար:

— Արմաշի Գպրեվանքի Արարհայր-վերատեսուէ Գեր. Նըրշէ Վ. Գուրեան յառաջիկայ շարթուն էլ վաճառին կ'ուզեւորի Նպիսկոսոյս ձեռնդրուելու:

— Էրզրումի մէջ վարժուհի պատրաստելու համար յատուկ դասընթացք մը սահմանուած է: Գովելի են այս մասին Առաջն. տեղապահ Տ. Զաւէն Մ. Վ. Ի մեղուածան աշխատանքը:

— Նիկոմիդիոյ իշխանութիւնը թոյլ տուած չէ Ամրահում Վ. Համարձուժեանի երթալ Գուրդպէնէն:

— Յառաջիկայ շարթ Նոյս. 10. պիտի սկսուի հրատարակուիլ «Մասիս» իրր շարթթաթերթ կրօնական, քաղաքական ու բանասիրական: Խմբագրութեան պիտի մասնակցին Գպրեվանքցիները: Յաջողութիւն ու յարատեւութիւն:

— Վեհ. Սուրթանը բարեհաճեր է Պաւլայի աստիճանի բարձրացնել Արքունի Գանձի Նոխարար Վսեմ. Յով. էֆ. Սազըզ: Բիւրակն կը մազթէ որ շնորհիւ Վեհ. Սուրթանի ա'լ աւելի բարձր աստիճաններու հասնի Նորին վստեութիւն:

— Միւթէմայիզի աստիճան տրուեցաւ Հայոց Պատրիարքարանի գործակատար Տէր Ներսէսեան Տիգրան էֆէնտի:

Գ. կարգի Աէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ Արմաշի փոս վանահայր Գուրեան Նըրշէ Մ. վարդապետի, Հայ ժողովրդեան երեւելիներէն Տէր Ներսէսեան

Միհրան էֆէնտի, (Տնօրէն կենաց ճիւղին Իւնիօն սպահովագրական ընկերութեան, քեռայր Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր), Հայոց Պատրիարքարանի Թուրքերենի դիւանատան տնօրէն Խաչատուրեան կարապետ էֆէնտի, Հայերէնի դիւանատան տնօրէն Թէլեան Բարթոլ էֆէնտի ու Անցագրատան տնօրէն Բլատեան Սեպուհ էֆէնտի: Շնորհաւորութիւն ու խնդակցութիւն:

Անչուշտ կը յիշեն մեր ընթերցողները թէ «Հասկաքաղի» միջոցաւ «Ազգին պտտուարեր գործ մը վերնագրով» հաղորդած ենք ժամանակին թէ Վիեննայի Յուցահանդէսին մէջ ի տես դրած է Միւրանութիւնը իր սպարանէն հրատարակուած առարկաները: Վեհ. կայսրը գոհ մնալով՝ փոփաքեր է անձամբ այցելել սպարանը Օգոստոս 30էն ժամը 11 ու կէսին: Այս առթիւ կը կարգանք «Հանդէս» էջ 322:

«Նորին Վեհափառութիւնն երբ ներս մտաւ և ցուցահանդէսի վերատեսուչը զինք ձախտողմը կ'առաջնորդէր, փոխեց քայլն օջախովը՝ ուր տեսած էր Միւրանութեան Գեր. Գեր. Արքահայրն, Այտնեան Արաշն Արքեպիսկոպոսն՝ մանուշակ զգեստով և պտտուանշաներով զարդարուած, և Վ. Միւրաններէն ուրիշ հինգ հոգի, և զիմեւով Գեր. Գեր. Այտնեանին ըսաւ զուարթութեամբ. «Շատ ուրախ եղայ զձեզ ոյստեղ ալ ներկայ գտնելուս:» Գեր. Այտնեան շնորհակալ եղաւ այս բարձր շնորհին՝ զոր կը բարեհաճի Նորին Վեհափառութիւնը ցոյց տալ Միւրանութեան, այցելութիւն շնորհելով նաեւ մեր ի ցոյց դրած առարկաներուն, և ներկայացուց Միւթարեան սպարանի սպարանապետն՝ Վ. Հ. Գրիգորիս Վ. Գալէմբեարեանը:

«Նորին վեհափառութիւնն ինքնին զիմեց ուղղակի դէպի մեր պահարանն և խօսել սկսիլ բարեհաճեցաւ:

— Զեր սպարանը շատ լեզուներով գործեր կը սպագրուին, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, Վեհափառ Տէր, պատասխանեց տպարանապետը, 50-60 շեշուա կը ապագրենք:

«Տպարանապետը ցոյց տուաւ պահարանին ճակարին կողմը դրուած հայերէն՝ Պատարագամտոյց, Ժամագիրք, Մտտոյց եւ այլն. որոնք ապակեայ տակ բայց դրուած էին:

— Ասոնք շարունակեն անշուշտ չեն հասկընար քնաւ հայերէն:

— Ոչ, Վեհափառ Տէր, աշխատուորները աւարտիացի են, բայց անտալ կը կարդան և կը շարեն:

«Տպարանապետը ցոյց տուաւ հայերէն մեծ երկրագունդն (60 սանտիմետր տրամագծով), և ըսաւ՝ որ նոյնը գծագրած է 1845-1848ին մեր Գեր. Արքայոյն, Նորին Վեհափառութիւնն «իրօք հարցուց, և դարձաւ Գեր. Արքայօր, «կը շարահարկով, ըսաւ, շատ գեղեցիկ դործ է»: Գեր. Արքայօրը պատասխանեց, «Երիտասարդութեանն ժամանակի մէկ երկն է»:

«Նորին Վեհափառութիւնը տեսնելով Կարանութեանն մատենադարանի հայերէն ձեռագիրներու ցուցակին մանրանդկար պատկերները, հարցուց:

— Ասոնք ճիշդ սկզբնականներուն համեմատ են:

— Այո՛, Վեհափառ Տէր, պատասխանեց տպարանապետը, բնագիրները լուսանկարուած են և այս կողապարներու վրայէն խրաքանչիւր գոյնը տպուած է:

— Շատ գեղեցիկ, շատ գեղեցիկ:

Ֆրանսի Եղիշ Կայսրն այցելեր է նաև Լատին եկեղեցւոյ յատուկ գրքերու ցուցադրութիւնը զոր միարանութիւնը հրատարակած է 1825 էն ի վեր, ինչպէս նաև տպարանական ուրիշ ցուցադրութիւններ, եւ մասնաւորապէս հետաքրքրուեր է պահարանի հին ճարտարապետական ոճին որուն վրայ պատմական ու մասնագիտական ծանօթութիւններ տուեր է Պրոֆ. Կամիլլո Սիտէն որ այդ պահարանին ծրագիրը գծած ու ներկուելուն հսկած էր:

Կայսրը գոհունակ տպաւորութեան մը տակ մեկնար է,

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԵՍԱԿՅՈՒՔԻԻՆ

ՎԵՇ. ՍՈՒԹԱՆԻՆ ՈՒ ԳԵՐՄԱՆ ԿՈՅՈՐ

Բոլոր Կ. Պոլիս Գշ. օր շարժման մէջ էր: Մագրիգիւղէ մինչեւ Սարայ Պուրնի, այն երկար ծովեզերքը լի էր բազմաթիւնով, Կայսերական գաղութար դիտելու համար Մարմարայի բացերէն ինչուան նաւահանգիստին մուտքը Գաւրգելի ու Հայասր փաշայի ծովեզերքէն մինչեւ Իսկիւտար ու Գուզիուհնուք, ու շինացի կողմը՝ պարսպափակ հին Բիզանդիոնի ծովափէն մինչեւ Գարաբէջի կամուջը, Ղալաթիոյ քարափէն ալ մինչեւ Տօլմապաղէ, Պլշիքթաւ ու Օրթագեղ, հետաքրքրներու թիւն անսահման է: Թուրք մամուլը քանի մը շարթէ ի վեր մասնաւոր երէկ և այս առտու իրրեւազային ու պետական մեծ գէպք մը մատնանէ ըրած է Վիլհէլմ Բ. ի ու Ա. Կուստու կայսրուհւոյն այցելութիւնն և Թուրք ժողովուրդն իրրեւ իր հիւրերը կը մեծարէ անոնք:

Գերման գաղթականութիւնն իր վարձած երկու շոգենտերով և ուրիշ գրասարքիկներու և հետաքրքրներու շոգենտեր և շոգեմակոյցիներ ժամ Զը անցած գիտաորեցին գերմանական տորմիդը Փլոբիայի եւ Այսթէֆանոսի բացերը:

Ժամ 3, Հերթա զրահուորը թնդանօթներու արձակմամբ կ'ողնուէ Սամայրաքաղաքը: Հագիւ թէ կ'աւարտի անոր թնդանօթային սղջոյնն, նախ Սամպահակ շոգենտան, իր մեծ կայմին վրայ գերմանական պատերազմական դրօշը պարզած, կը սիստորինէ ողջոյնը: Ժամ 3-11 եւ ահա Սարայ Պուրնուէն ներս կը մտնէ գերմանական տորմիդը, առջեւէն շօննձուլին, առջեւի կայմին վրայ գերմանական զինուորական դրօշը, մջտեղի կայմին վրայ շօննձուլին արքայական տան դեղին ու սև դրօշը, եւ ետեւի կայմին վրայ Սամ. դրօշը պարզած: Ա-

Անոր կը հետեւէին Հերթա եւ Հելա գրահարները վեհապետը զնայքով, եւ անոնց ալ կը հետեւէին Օսմ. արքունի նաւերն ու մասնաւոր չոգեհասերը: Բոլոր թափորը շատ գեղեցիկ տեսք մ'ուներ:

Քերմանական երեք նաւերը, ճեղքելով անցնելով շոգեմտակոյններու եւ մտակոյններու երկար լճաքն, որք հարաւային փրկարայից ծովուն վրայ կը տատանէին, խորտակեցին Տօլմապաղչէէ վեր, մինչ Օսմ. պահակ նաւէն ետքը Քնդանօթարանի հրեամաններն կանանական ուղղոյնը կը գտաւային եւ Քնդանօթարանի մեծ աշտարակին վրայ կը ծածանէին գերմանական պատերազմական դրօշն ու Օսմ. դրօշ՝ իրար գրկած:

Կայսերական հրաւիրակներն, առաջնորդութեամբ Մեծ Եպարքոսին, Հօէնձուլէրնը մտան յանուն Վեհ. Սուլթանին բարի զարուստ մաղթելու կայսերական ամօլին եւ հրաւիրելու Կոստ. Պալատը: Մինչ անոնք կը հիւրանորոգէին նաւուն մէջ, գերմանական պատերազմական մակոյի մը 20 նաւաղներով կուգայ մեծ սանդուղին քով:

Ժամ 4.10 սանդուղին գլուխը կը տեսնուի Վիլհէլմ կայսրն, իր թեւն առած Աւկուտդա կայսրուհին: Քեթեոսն կ'ընեն ու կը բազմին մտակոյնին մէջ: Ք. կարգի ծովակալ մը կը զեկազարէ մտակոյլը: Կայսրն հագած էր զրահաւորներու զօրագետի սպիտակ համազգեստը, գլխարկըն սպիտակ փետուրով. կայսրուհին գորշ վերարկուս մը կը կրէր:

Կայսրն իր զօրանաւէն մեկնած պահուն նաւաղներն երկից Նուրուս սողազակեցին եւ գերման գաղութին յատուկ շոգեհասուն եւ Օսմ. շոգեհասերուն մէջն նուագարաններ հնչեցուցին Բրուսիոյ արքայական տան երգը:

Հերթա եւ Հելա թնդանօթներով ուղնուելէին Քերման կայսեր սաք կոխելն Օսմ. հողին վրայ, եւ յետոյ Օսմանեան թնդանօթներ պատասխանեցին պահականաւէն ու Տօլմա.Պաղչէի հրապարակին հրետանիէն:

Վեհ Սուլթանն իր Օգոստոսիաու հիւրերը դիմաւորեց Տօլմա-Պահճէի Կոստ. Պալատան մեծ դրան առջև, և Կայսրուհին իր թեւն առնելով, Վիլհէլմ կայսրն ալ իր քովէն ներս մտաւ Պալատէն, յետոյ ունենալով իր կայսերական Տան բոլոր բարձր անձնաւորութիւններն, ամենքն ալ մեծ համազգեստով: Հօ. Ն. Վեհափառութիւն սիրալիք խօսքերով բարի զարուստ մաղթեց իր Օգոստոսիաու հիւրերուն, և անոնց որպիսութիւնն հարցուց: Տանն փայրեան հանգստանալէ յետոյ, Վեհ. Սուլթանը հրաւերեց իր հիւրերն, որ Երևուզի կայսերական Պալատան շրջափակին մէջ իրենց համար պատրաստուած բնակարանին ասպնջականտիլինն ընդունին, և թեւը կայսրուհւոյն տարով, տարաւ պայն մինչեւ քառածի կառքը Վեհ. Սուլթանը նըստաւ Կայսրուհւոյն ձախ կողմն, և Նոցին Վեհափառութեանց դիմացը նստաւ արարողագետ Միւնիր փաշա: Երկրորդ քառածի կառքին մէջ Վիլհէլմ կայսրն, իր դիմացն ունենալով Մեծ-Եպարքոսն ու Մարեշալ Ֆուստ փաշան: Վեհափառ Սուլթանը կ'կրէր Հօնձուլէրնը մեծ պատանձանը: Վիլհէլմ կայսրը հագած էր կայսերական պահապագրքերու համազգեստն, և իր կուրծքին վրայ կ'կրէր ԽՖԹԻխարի, Խմթխաղի ու Խանէտանը: Ալ Օսմանի ականակուս պատանձանները: Իսկ կայսրուհին երբեւնաւ դայնով շքեղ շրջազգեստ մը հագած էր և իր կուրծքը կը կրէր Նէֆազթի սպանակուս պատանձանը: Կոստ. կառքերուն առջևէն և ետևէն կ'երթային բազմաթիւ ձիաւոր թիկնապահներ, սակեմամուկ համազգեստներով: Երբ կառքերը Տօլմա-Պահճէի Պալատան պաշտօնական մեծ դռնէն դուրս ելան, զինորական երասժըշտաց խումբը կ'աճէր Քերմանական սաք. քայերգը: Տօլմա-Պահճէէ մինչեւ Երևուզ, բովանդակ ճամբուն վրայ, Օսմ. զօրքերը բարեւի կեցած էին: Կայսրուհին շնորհակի կերպով կ'ողնուէր:

Երբ հանդիսաւոր թափորն Երևուզ հասաւ, Կոստ. կառքերն ուղղուեցան դէպի

Մէրասիմի Յարկն այն նորակարոյց Քէօզկը զոր Վեհ. Սուլթանն յատկապէս շինեւ տուած էր Իր Օգոստափառ հիւրերուն համար: Ն. Կայս. Վեհափառութիւնն Իր հիւրերն հոն թողոյժ, Ինք առանձնացաւ Իր մասնաւոր Պալատը, եւ քիչ մը ետքը զնաց այցելութիւն տուաւ Իր Կայս. հիւրերուն: Երբ նորէն Նըլտըզի Պալատը վերադարձաւ, քիչ վերջը մեծ Դահլճին մէջ ընդունեց Կայս. ամոլին փոխադարձ այցելութիւնը: Վիլհէլմ Կայսրն իր պաշտօնական համազգեստն հագած էր եւ զլսուելի քիչ կ'ընէր Կայս. Թագը: Իր հետ կը գտնուէին Միւշիր Շաքիր փաշա, Քամրոհէվէնէր փաշա, Սէլիմ մէհնամէ փաշա, Պերլինի Օամ. դեսպան թէվֆիկ փաշա, Ահմէտ Ալի փաշա եւ Նասրըր փաշա, ինչպէս նաև Գերման արարողապետ Էօլէնպուրկի կոմսն, եւ Կայսրուհոյն պատուակալ տիկինները: Իսկ Վեհափառ Սուլթանին շուրջը կը գտնուէին Միծ-Եպարքոսըն, արարողապետ Միւնիւր փաշա, արտաքին գործոց նախարար թէվֆիկ փաշա: Իսկ ընդունելութեան դահլճին աջ կողմը նախարարք, եւ ձախ կողմը Կայս. Պալատան բարձրաստիճան պաշտօնատարք բարեի կեցած էին: Կայսրն ու Կայսրուհին Ելլտըզի Պալատան ներքին դահլճը մտան իրենց հետեւորդներով, եւ Վեհ. Սուլթանն ալ ուրիշ գուռնէ մը ներս մտնելով ընդունեց իր Օգոստափառ հիւրերը: Վեհափառ Սուլթանն ու Գերման Վեհապետք յետոյ ուրիշ դահլճ մը անցան ուր տեղի ունեցաւ Իրենց հետեւորդներու ներկայացումը: Ներկայ էին Մեծ-Եպարքոսն, արտաքին գործոց նախարարն, արարողապետ Միւնիւր փաշա, Գերման դեսպանը, Կայսրուհուն պատուակալ տիկիններն ու Կայսերական բարձրաստիճան հետեւորդները: Այս արարողութենէն ետքը Կայսրն ու Կայսրուհին միջօրէէն քիչ ետքը Ելլտըզէն մեկնեցան Բերայի Գերմանական դեսպանատունը, ուր 30 հոգւոյ ճաշ մը տրուեցաւ՝ որուն ներկայ գտնուեցան դեսպանն ու դեսպանուհին, քանի մը Օամ. բարձր պաշտօնատարք եւ Կայս. ամոլին հետեւորդք:

ԿԱՅՍ. ԿՈՉՈՒՆՔ. — Վեհ. Սուլթանն Դշ. լուսնաւու գիշերը մեծափառ կոչունք մը տուաւ Իր Կայսերական հիւրերուն: Վիլհէլմ Կայսրն ու Կայսրուհին իրիկուն ուշ առնն Բերայէն Մէրասիմի Քէօզկը վերադարձան, եւ քիչ մը հանգիստ առնելէ ետքն, Իրենց հիւրամեծարներուն ընկերակցութեամբ կառքով Կայս. Պալատ դացին: Վեհ. Սուլթանը մեծ Դահլճին մէջ ընդունեց Իր Օգոստափառ հիւրերը, եւ քիչ մը վերջը կոչունքը սկսաւ: Երեք մեծածոխ սեղան յարդարուած էին: Ա. սեղանի գլուխն բազմած էր Վեհ. Սուլթանն, Իր աջ կողմն ունենալով Աւելու. զա Կայսրուհին եւ ձախ կողմը Վիլհէլմ Կայսրն: Սեղանն աւարտեցաւ ժամ 4 ին առնենքը: Սեղանի միջոցին Կայս. Պալատան երածիշտ խումբը գերմանական եւ Օամ. քայլերգները նուագեց: Կոչունքէն ետքը Վեհ. Սուլթանն Իր Օգոստափառ հիւրերուն հետ Կայս. Քէօզկն երթալով դիտեց ի պատիւ Վիլհէլմ Կայսրն ու Կայսրուհուն կատարուած շքեղ լուսավառութիւնն ու ճարտարարուեստ հրախաղութիւնները, Ելլտըզի Կայս. Պալատն, իր չրջականերով ու դարաստանով, լուսաճաճանչ աստղի մը պէս կը փայլէր բիւրուոր լապտերներու լուսաշող պայծառութեան տակ: Տղմա-Պահնէի Կայս. Պալատան շանդէպ խարսխած Օամ. նաւերն ու Գերմանական նաւերն ալ կը մասնակցէին լուսավառութեան: Ելլտըզի չրջակայ մեծամեծներու ապարանքներն ալ լուսավառութիւն կատարած էին: Թօփ Գարուի Կայսերական պալատը կառավարական շէնքերն ու Պէշիկթաշի հանդիպակաց եզերքի ծովեզերեայ ապարանքներն ալ լուսազարդուած էին: Արքունի թնդանթարանի երածիշտ խումբը զեզեցիկ կտորներ լիլ նուագէր պարտէզին մէջ, ժամը 5 ին Վիլհէլմ Կայսրն ու Կայսրուհին իրենց յատկացեալ բնակարանն առանձնացան եւ Վեհ. Սուլթանն ալ Իր մասնաւոր պալատը վերադարձաւ:

Գերմանիոյ Կայսրն ու Կայսրուհին Իրենց հիւրամեծարներուն հետ, ձիով նախ Պոլոյ կողմ անցան եւ այցելեցին Թօփ-

գափուի պալատը, Կայս. Գանձարանն ու թանգարանն, եւ ապա Նէսի գուլէ երթալով Բիւզանդական վազմի պարխուսներն աչքէ անցուցին:

— Այսօր Իւսկիւտար, Չամբճա եւ Հայտար փաշա պիտի երթան եւ յետոյ յատուկ հաւախումբով Հէրէքէ եւ Նիկոմիդա պիտի այցելեն, եւ եթէ փափաքին, Կայս. Սթամպուլ չողենաւով պիտի վերադառնան:

— Ուրբաթ օրը Ալամբըքի արարողութեան ներկայ պիտի գտնուին, եւ ապա մեծ զօրահանդէս մը պիտի կատարուի, որուն պիտի մասնակցին Կ. Պոլսոյ քաղաքացաւէ զօրքերէն 10 վաշտ հետեւապաշտ ու 8 լեռնային հրետանի:

— Գերման վեհապետները Շր. օրը մայրաքաղաքէս պիտի մեկնին, Նոյն օրը Տոլմա-Պաղչէի Կայս. պալատան մէջ հրաժեշտի կոչուեք մը պիտի տրուի:

— Մովսէսի նախարար Հասան փաշա ծովային պաշտօնատան մէջ չքեղ կոչուեք մը պիտի տայ գերմանական երեք նաւերու հրամանատարներու եւ սպաներու: Ն. Վեհմութիւն 12 ծովային սպայ հրաժանեալ կարգած է, որոնք Գերման հրամանատարներն ու սպաները պիտի պտրացնեն մայրաքաղաքի տեսնելու արժանի վայրերը:

Մովսէսի նախարարութենէն նշանակուած երեք լուսանկարիչները երէկ Տոլմա-պաղչէի քարափին վրայէն՝ Գերման նաւերուն ու յամ. նաւերուն նկարները քաւեցին զանազան զիրքերով:

Ա. Չ Գ

Տօմարակալ-գրադիր մը պէտք է: Դիմել Բիւրակնի Խմբագրատունը:

Վերսպահ. — Մեր Ատանայի Գործակալն է Պետրոս Էֆ. Նիկոյանն որուն մականունը, անցեալ թիւին մէջ, սխալմամբ Պաղիկեան գրուած էր:

Տ Օ Ն Ա Կ Ա Ր Գ

ՀԱՅ Ս. ԵՆԵՂԱՅՆՈՅ

Հրատարակեց

ՍԱՀԱ Ա. ԽԱՆՅԱՆ

Արտօնօրէամբ Ազգային Կ Ե Կ սն ժողովոյ. — Երկրորդ տպագրութիւն

Սոյն Եկեղեցական կարեւոր մատենան որու վերստին լոյս տեսնելն անձուկով կը խնդրուէր, ահա այս անգամ յատկապէս ու խնամով սրբապարուած ինչպէս նաեւ կարեւոր երգերու և շարականներու յաւելմամբ ճոխացուցուած երկրորդ ու մաքուր տպագրութեամբ հրատարակուած է Պէրպէրեան տպարանէն, կը ծախուի բոլոր գրավաճառներու և ջրավաճառ Պօզոս աղայի քով գին 12 դահեկան:

Կեդրոնատեղին է Պէրպէրեան տպարան Պոլիս Էսկի Չապթիէ ճատատէսի թիւ 61

ԱՌՅՍ ՏԵՍԱԻ

Ե Ր Ր Ո Ր Գ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ

(Անվտիօլա)

Գինն է, ըստ առաջնոյն, 5 Գահ. Մեծաքանակ դնումներու համար գիւմիւլ առ ՍՄԲԱՏ ԳԱԻԹԵԱՆ:

ՆՈՐ ԳՐԻՔՐ

- Առակը Քուլովի, Գին 20 դր.
 - Մրագիր աղագրութեան » 12 »
 - Գիրք գրելու արուեստը » 7 »
- Կը վաճառուին Բիւրակնի Խմբագրատունը, թիւ 16, Գաղաքէր խան:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԲԻԻՐԱԿՆ»

Էտիրնէ. — Օր. Յ. Ս. Շնորհակալիք: Պակաս թիւերը ծանուցէք: Վճարումը «փոստի» փուլով:

Արարիկեր. — «Անցորդ». ներփակը յանձնեցինք: Մեզի յանձնուելիքները քովը չեն, չին տեղը մնացեր են:

Բարիս. — Պրոֆ. Մէյյէ, հաճեցէ՛ք ուղղակի մեր հասցէին զրկել այսուհետեւ, ոչ թէ poste de restante:

Համիտիյէ. — Պ. Բ. Ձեր ապսպրանքը պիտի ստանաք քիչ օրէն: Դրամը գանձած ենք:

Թէքիրտաղ. — Գ. Ա. Ձեր ուզածներէն զրկած ենք ու պիտի շարունակենք: Խարբերդ Տ. Գազանճեան, Ձեր աղբս պըրանքին արժէքը հաճեցէ՛ք զրկել, փոսթայի փուլ ալ կ'ընդունուի:

Ատարկազար. — Ա. Պ. Ձեր ապսպրանքը զրկելու համար հրահանգի կ'սպասենք:

Տարբարձար ու լաւ գործ մ'է, կրնայ տպագրուիլ:

Իզմիտ. — Կ. Ն. Կ. Ձերմ շնորհակալիք:

Կիրասոն. — Չ. Ճ. Յունվ. Չիւն ձեր զրկած 5 բաժանորդագիրները ճշդուած են. ընկալագիրները զրկուեցան:

Պարսիզակ. — Յակոբ Եաքոյեան, Գրքքիդ տպագրութիւնը կը շարունակուի եւ շուտ աւարտելու հոգ կը տարուի:

Թողատ. — Յով. Գզնճ. կ'սպասենք: Թարսուս. — Յ. Մ. Շնորհակալու թեամբ ստացանք: Կարեւորները քաղուածարար կը հրատարակենք:

Իզմիր. — Տիկին Ս. Տ.—Բ. Մամուլի տակ է: Երկու շարաթէն լըս կը տեսնէ: Ատանա. — Յ. Յ. Չագմ. Ստացած ենք. յառաջիկային պիտի հրատարակենք:

Մոսկուս. — Բրոֆ. Խալաթեանց. Ձեր խոստացածին անհամբեր կ'սպասենք:

«Հ. Ամս». — Դաղբաշեանինը գեոջ ստացանք:

Բարիզ. — «Բեւեռագիր». — Ստացանք, շնորհակալիք:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Ի Ի Ն

ԸճԿԵՐԱԿԱՆ

Գրակաւուծութիւն ու հացի խնդիր Ս. Գ.

Ոչ միայն հացի * * *

Հնացրական * * *

Պատմ. կոնգրակ մը Գ. ԽԱՉԿՈՆՅ

Շարական մը »

ԼԵՂՈՒԱՐԱՆՈՒԿԱՆ

Հայերէնէ փոխառեալ բառեր ԲԵԻԵՌԱԳԻՐ

ՓՈՂՈՎՐԳԱԿԱՆ ԲԱՆՏԻՒՆՈՒՄ

Հայ աշուղներ ու հայ էրգիչներ Տ. Վ. ՊԱՆԵԱՆ

Սիրերգ, պարերգ Խարբերդի գործ. Գ. ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

Նոյնը Բաղէշի գործ. ՍՈՒՐԵՆ

ԱՂՎԱԳՐԱԿԱՆ

Ալ, Շուտ. խալիկ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԺՈՋՈՒԵԱՆ

Սովորութիւններ Արարիկի մէջ Գ. ՏԷՎԷՃԵԱՆ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

Մանկական դասագրքեր ԺԵՌԵՆՅ

ԴՐԱԿԱՆ

Սիրահիս, ձմեռ ՀՐՈՒՅԱՆ

Պատակ Լ. ՄԱՊԵԱՆ

Ֆանին ու ես Բ. ՈՐԲԵՐԱՆ

Արմատական տպագրութիւն Ա. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՓԻՒՍՈՒՄԱՅԱԿԱՆ ԿԵՆՏԱՐԱՆՈՒՄ

Կեանքը Մ. Մ.

ՀԱՍԿԱՐԱՂ

Առ Եւտարպէ. — Պրոֆ. Հիւրշմանի նոր գործը. Գ. Խ.

Հուրեր * * *

Ազգեր * * *

ԱՐՏՈՆԱՏԷՐ Հ. Ա. Խ. ԻՒԹԻՆՃԵԱՆ

استر مطبعه — ابوالسعود جادسنده نومرو ٥٤